

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Relativní neplatnost úkonu a důsledky dovolání se této
neplatnosti**

Bohumila Kotvaldová

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kotvaldová Bohumila

Podnikání a administrativa - k.s. Hradec Králové

Název práce

Relativní neplatnost úkonu a důsledky dovolání se proti této neplatnosti

Anglický název

The relative nullity of acts and consequences of appeal against the invalidity

Cíle práce

Ve své práci na téma relativní neplatnost úkonu a důsledky dovolání se proti této neplatnosti se zaměřím jak na zákonnou úpravu a její historické hledisko, tak na samotné vysvětlení pojmu " právní úkon" a s tím související právní skutečnost, náležitosti, formy a podmínky. Dále pak nastíním rozdíl mezi absolutní a relativní neplatností právního úkonu, přičemž zejména problematika relativní neplatnosti právního úkonu a její jednotlivé typy jsou v mé práci stěžejním tématem. Nabízí se však otázka jak se této neplatnosti dovolat, jak jí uplatnit a jaké z toho popřípadě plynou důsledky.

Smyslem a cílem mé práce tedy je analyzovat pojem relativní neplatnosti právního úkonu, podat návod jak jej správně chápat a a vyložit, jak postupovat při odstraňování této neplatnosti a jejich následků. Teoretické hledisko se pak pokusím demonstrovat na praktické případové studii.

Metodika

- shromáždění podkladů pro zpracování zadané práce
- analýza prostudovaných podkladů teoretické části práce
- získání podkladů pro praktickou část práce
- vyhodnocení získaných dat pro zpracování praktické části práce
- sumarizace výsledků a jejich vyhodnocení

Harmonogram zpracování

Sběr dat, vytvoření zadání práce do 30.6.2012

Vypracování teoretické části práce do 31.1.2013

Vypracování praktické části práce do 28.2.2013

Odevzdání práce dle závazných pokynů PEF ČZU

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

Právní úkon, neplatnost, absolutní neplatnost, relativní neplatnost právního úkonu, dovolání se neplatnosti, občanskoprávní žaloba, soudní řízení o neplatnosti úkonu, důkazní břemeno

Doporučené zdroje informací

Základní legislativa:

zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ústavní zákon, Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

Základní literatura:

Fiala J., Kindl M. Občanské právo hmotné, Aleš Čeněk, Pízeň, 2009

Švestka J. et al, Občanský zákoník - KOMENTÁŘ. C.H.Beck Praha 2009

Nový občanský zákoník - důvodová zpráva

Hendrych D. a kol., Právní slovník, C.H.Beck Praha, 3. vydání 2009

Mastela M. et al, Občanský zákoník v dotazech a odpovědích-komentář, příklady z praxe, judikatura, k 1.6.2011. ANAG, Olomouc 2011

Další zdroje:

Judikatura,

rozhodnutí a stanoviska NS ČR

elektronický časopis epravo.cz

další zdroje a literatura po domluvě s vedoucí diplomové práce

Vedoucí práce

Kadlecová Eva, JUDr.

Termín odevzdání

březen 2013

JUDr. Jana Borská
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "relativní neplatnost úkonu a důsledky dovolání se proti této neplatnosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.11.2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Evě Kadlecové, za odborné vedení práce, užitečné rady a připomínky při zpracování diplomové práce.

Relativní neplatnost úkonu a důsledky dovolání se proti této neplatnosti

The relative nullity of act and consequences of appeal against the invalidity

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou relativní neplatnosti právních úkonů, jakož i důsledků dovolání se této neplatnosti. Poukazuje na základní právní instituty, jež se bezprostředně váží k problematice relativní neplatnosti právních úkonů a jsou důležité z pohledu ucelenějšího pochopení tématu. Práce vysvětluje samotný pojem relativní neplatnost, její jednotlivé typy a podává reálný návod jak se relativní neplatnosti dovolat. Pozornost je zde věnována historické kodifikaci občanského práva, se zaměřením na novou právní úpravu občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., jakož i na novou úpravu relativní neplatnosti právních úkonů.

Summary

This dissertation deals with the issues of relative invalidity of legal acts (*negotium nullum*) as well as with the consequences of getting this invalidity acknowledged. It points out at basic legal institutes which are closely linked to the issues of relative invalidity of legal acts and which are important from the point of view of more comprehensive understanding of this topic. The dissertation explains the actual term relative invalidity and its different types, and presents realistic guidelines how to get relative invalidity acknowledged. An attention is paid here to historical codification of civil law, with a focus on a new Civil Code, Act No. 89/2012, as well as a new definition of relative invalidity of legal acts.

Klíčová slova:

Právní úkon, neplatnost, relativní neplatnost, absolutní neplatnost, dovolání se neplatnosti, občanskoprávní vztahy, právní skutečnosti,

Keywords:

Legal act, invalidity, relative invalidity, absolute invalidity, getting invalidity acknowledged, civil law relations, legal facts.

Obsah

1	ÚVOD.....	5
2	CÍL.....	6
3	METODIKA.....	7
4	Občanské právo.....	8
5	Občanskoprávní vztahy.....	9
6	Právní skutečnosti.....	10
7	Právní úkon.....	11
7.1	Pojmové znaky právního úkonu.....	11
7.1.1	Vůle.....	12
7.1.2	Vnější projev vůle.....	12
7.2	Náležitosti právního úkonu.....	14
7.2.1	Náležitosti subjektu.....	14
7.2.2	Náležitosti vůle.....	15
7.2.3	Náležitost projevu vůle.....	17
7.2.4	Náležitosti předmětu.....	18
7.3	Obsah právního úkonu.....	19
8	Neplatnost právního úkonu.....	20
9	Absolutní neplatnost právního úkonu.....	20
10	Relativní neplatnost právního úkonu a důsledky dovolání se této neplatnosti.....	21
10.1	Relativní neplatnost právního úkonu.....	22
10.2	Dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu.....	23
10.3	Promlčení relativní neplatnosti právního úkonu.....	24
10.4	Taxativní výčet případů relativní neplatnosti.....	24
10.4.1	§ 40 – relativní neplatnost pro nedodržení smluvené formy.....	24
10.4.2	§ 49a – relativní neplatnost z důvodu omylu.....	26
10.4.3	§ 140 – relativní neplatnost spoluvlastnického podílu.....	27
10.4.4	§ 145 odst. 2 – relativní neplatnost správy společného jmění manželů.....	29
10.4.5	§ 479 – relativní neplatnost povinného podílu neopomenutelných dědiců.....	30
10.4.6	§ 589 – relativní neplatnost v ceně předmětu koupě.....	32
10.4.7	§ 701 odst. 1 – relativní neplatnost společného nájmu bytu.....	33

10.4.8	§ 775 – relativní neplatnost zprostředkovatelských smluv	35
10.4.9	§ 852b odst. 2 a 3 neplatnost pro chybějící obsahovou náležitost cestovní smlouvy.....	36
10.5	Praktický příklad dovolání se proti relativní neplatnosti právního úkonu.....	37
10.6	Plnění z relativně neplatného právního úkonu	42
10.7	Zhojení relativní neplatnosti právního úkonu.....	43
11	Relativní neplatnost právního úkonu dle nové úpravy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.	44
11.1	Historický vývoj právních norem občanského zákoníku	44
11.2	Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb.	48
11.2.1	Pozitiva a negativa nové právní úpravy	52
11.3	Relativní neplatnost právního úkonu v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.	53
11.3.1	Právní jednání	53
11.3.2	Neplatnost právních jednání a jejich relativní neplatnost	55
	Závěr	58
	Seznam použitých zdrojů.....	61

1 ÚVOD

Relativní neplatnost právního úkonu a důsledky dovolání se této neplatnosti považuji za velmi zajímavé téma, které v případě odbornější znalosti může být v praxi velmi prospěšné. Důvodem výběru tématu relativní neplatnosti právního úkonu je samotná zákonná úprava, která dává až nevídaně velkou volnost v rozhodnutí zda se této neplatnosti dovolat či ne. Dalším důvodem je také fakt, že toto téma je s příchodem nového občanského zákoníku více než aktuální, protože neplatnost právních úkonů v tomto zákoně doznává podstatné změny. Je tedy vhodné do této problematiky zasvětit nejen sebe, ale i ostatní čtenáře mé práce.

V úvodu mé práce čtenáře seznámím se základními občanskoprávními pojmy, zejména pak s nejdůležitější občanskoprávní skutečností jako je právní úkon. Právní úkon blíže popíši z hlediska podstatných náležitostí, protože absence některé z těchto náležitostí, může mimo jiné způsobit tematizovanou relativní neplatnost právního úkonu. Relativní neplatnost právního úkonu a její jednotlivé typy detailně rozeberu v následujících kapitolách a samotné dovolání se relativní neplatnosti čtenáři přiblížím na demonstraci konkrétního případu. V mé práci neopomenu poukázat na významnou právní skutečnost současné doby, jakou je přijetí nové právní úpravy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. V závěrečných kapitolách proto nastíním historickou posloupnost kodifikace občanského zákoníku a poukážu na odlišnosti nové právní úpravy od úpravy předchozí. Následně vytyčím nové skutečnosti týkající se relativní neplatnosti právního úkonu.

2 CÍL

Cílem mé práce je seznámit čtenáře se základními právními instituty, jež se váží na problematiku relativní neplatnosti právního úkonu a jsou důležité z pohledu uceleného pochopení této problematiky. Především je však cílem práce podat čtenáři podrobné vysvětlení jak správně pojem relativní neplatnost právního úkonu chápat a poskytnout reálný návod jak postupovat při dovolání se relativní neplatnosti. Dále si tato diplomová práce klade za cíl seznámit čtenáře s novou úpravou občanského zákona v oblasti relativní neplatnosti právního úkonu a poukázat na odlišnosti od předchozí zákonné úpravy.

3 METODIKA

Práce vychází z odborné a zákonné úpravy, která je podložena soudní praxí, jež umožní srozumitelnější pochopení výkladu. V práci je zejména využita metoda tzv. analýzy, jejímž prostřednictvím jsou rozebrány a podrobně popsány jednotlivé pojmy. Za použití syntézy je teoretická část spojena s částí praktickou. V závěru jsou vyhodnoceny pozitiva a negativa nové právní úpravy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. jako celku, jakož i z pohledu daného tématu.

Relativní neplatnost právního úkonu je začleněna do Občanského zákoníku, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník), v němž je zařazena v hlavě čtvrté, § 34 až §51. Pro bližší seznámení a vůbec pochopení problematiky relativní neplatnosti právního úkonu, je nezbytné čtenáři obecně vysvětlit pojmy jako občanské právo, občanskoprávní vztahy, či právní skutečnosti, jež úzce souvisí s tématem práce.

4 Občanské právo

Chceme-li blíže pochopit co rozumíme občanským právem, je nezbytné vysvětlit co je to vůbec právo a co je právo soukromé.

Právo lze chápat ve dvojitým pojetí, a to právo objektivní a právo subjektivní. Objektivním právem obecně rozumíme souhrn právních norem, určitá závazná pravidla chování, stanovená a státem vynutitelná. Subjektivním právem pak rozumíme možnost subjektu chovat se určitým způsobem, tzn. objektivním právem chovat se určitým způsobem.¹ Soukromé právo je souhrn právních norem upravující soukromoprávní vztahy. Soukromoprávní vztahy charakterizuje volné postavení stran. Strany jsou v rovnoprávním postavení a žádná z nich není oprávněná něco druhé straně nařizovat, v případě sporu rozhoduje soud v občanskoprávním řízení. Typickým soukromoprávním předpisem je občanský zákoník, který z převážné části obsahuje dispozitivní právní normy, které dávají stranám smluvní volnost. Dohodnou-li se strany jinak než stanoví zákon, má tato dohoda před zákonem přednost. Občanské právo je tedy součástí soukromého práva a je nejrozsáhlejší právní odvětví českého právního řádu.^{2 3 4}

¹ D. Hendrych a kol.; Právní slovník, 3. vydání 2009; vydání: Praha C. H. Beck

² J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák, a kolektiv; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck 2009; str. 46 - 62

³ Soukromé právo; Wikipedie: otevřená encyklopedie [online]; aktualizováno 21.06.2013; [cit. 02.10.2013]; Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soukromé_právo

⁴ Občanské právo; Wikipedie: otevřená encyklopedie [online]; aktualizováno 29.09.2013; [cit. 02.10.2013] Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Občanské_právo

Zákonná definice občanského práva je vymezena v úvodních ustanoveních občanského zákoníku.

„Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.“⁵

5 Občanskoprávní vztahy

Občanskoprávní vztahy jsou určitou součástí právních vztahů obecně. Můžeme říci, že právní vztah je vztah společenský, jež je upraven právními normami, v němž vystupují nejméně dva účastníci, jež jsou nositelé vzájemných práv a povinností, které vznikají přímo ze zákon nebo pomocí smluv.⁶ V občanskoprávních vztazích figurují účastníci, kteří mají rovné postavení a tyto jejich vztahy jsou upraveny a regulovány normami občanského práva.⁷

Jak již bylo řečeno, každý občanskoprávní vztah obsahuje subjektivní práva a povinnosti. Tato práva a povinnosti nevznikají samy od sebe, ale z určitého důvodu. Teorie rozlišuje důvod ekonomický – hospodářský, tzv. kauza anebo důvod právní. Kauza je motivem, který vede ke vzniku, změně či zániku práva, kdežto právní důvod vidí ve vzniku, změně, či zániku, působení právních následků.⁸

Z výše uvedeného lze tedy konstatovat, že „občanskoprávní vztahy vznikají z právních úkonů nebo z jiných skutečností, s nimiž zákon vznik těchto vztahů spojuje.“⁹

⁵ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 1, odst. 2, str. 7

⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák, a kolektiv; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck 2009, str. 46 - 62

⁷ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum, Občanské právo, 2. aktualizované a doplnění vydání, vyd. Wolters Kluwersn ČR, a. s. 2012, str. 15

⁸ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné 1, páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 106

⁹ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; §2 odst. 1; str. 7

6 Právní skutečnosti

Právní skutečnosti lze chápat jako okolnosti, s nimiž právo spojuje vznik, změnu, zánik právních vztahů. Právní skutečnosti můžeme proto definovat jako skutečnosti, které způsobují zákonné právní následky. Pojem právní skutečnosti má původ v právu soukromém, zejména pak v právu občanském, proto je třeba vysvětlit skutečnosti občanskoprávní. Občanskoprávní skutečnosti jsou takové skutečnosti, s nimiž normy občanského práva spojují vznik, změnu či zánik občanskoprávních vztahů, dalo by se tedy říci, takové skutečnosti, jež jsou podmínkou vzniku, změny nebo zániku občanskoprávních vztahů.¹⁰ V občanském zákoníku jsou občanskoprávní skutečnosti upraveny v § 2 odst. 1.

Občanskoprávní skutečnosti se člení na dvě velké skupiny, jež jsou závislé na míře lidského přičinění.

- **Skutečnosti na lidské vůli závislé**
- **Skutečnosti na lidské vůli nezávislé**

Pokud se jedná o občanskoprávní skutečnosti, jež jsou na lidské vůli závislé, jedná se o **subjektivní právní skutečnosti**. Mezi subjektivní právní skutečnosti lze zařadit právně významné jednání osob, přičemž toto jednání může nastat v souladu s právem (právní úkony) nebo v rozporu s právem (protiprávní úkony). Jiné subjektivní právní skutečnosti jsou vytvoření věci nebo díla, rozhodnutí soudu nebo jiných orgánů, které mají právo rozhodovat v občanskoprávních věcech.¹¹

Naproti tomu skutečnosti na lidské vůli nezávislé, jsou **objektivní právní skutečnosti**. Objektivní právní skutečnosti zahrnují právní události a protiprávní stavy. Právní události představují zejména narození, smrt, uplynutí času.¹² Protiprávním stavem

¹⁰ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň 2007; str. 85

¹¹ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň 2007; str. 114 - 115

¹² J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň 2007; str. 87

se rozumí určitý stav, který je v rozporu s právem, nikoli určité dění. Např. vichřicí způsobené porušení střechy ohrožující sousedovu stavbu nebo jeho osobní bezpečnost.¹³

Právní úkony řadíme mezi nejtypičtější občanskoprávní skutečnosti, jež směřují ke vzniku, změně, nebo zániku občanskoprávních vztahů.¹⁴

7 Právní úkon

Zákonná definice právního úkonu je vymezena v občanském zákoníku v § 34 „Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.“

První zmínka v českém právním řádu o pojmu „právní úkon“ byla zaznamenána zákonem č. 141/1950 Sb., tzv. Středním občanským zákoníkem. Pojem byl dále převzat zákonem č. 40/1964 Sb. a následně i zákonem č. 509/1991, ten jej dokonce rozšířil. Až nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. se vrací k tradičnímu pojmosloví, do té doby běžně používanému „právní jednání“.¹⁵

7.1 Pojmové znaky právního úkonu

Pojmové znaky právního úkonu jsou:

- Vůle
- Vnější projev vůle

¹³ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné I, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 145

¹⁴ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné; vyd. a nakl. Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň 2007; str. 114 - 115

¹⁵ Fiala, Kindl a kol.; Občanský zákoník, Komentář I. díl (§ 1 až 487); vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009

7.1.1 Vůle

Vůlí se rozumí psychický vztah jedajícího člověka k zamýšlenému následku. Při projevu vůle je důležité zjišťování existence vůle, tzn. zjišťování, zda při určitém projevu vůle ten, kdo vůli projevil, ji skutečně chtěl projevit. Existence vůle se především posuzuje z objektivních skutečností a přihlíží se zároveň k dobré víře adresáta projevu, nikoli však k vnitřní pohnutce (motiv) projevu vůle. Pohnutka totiž nemá právní význam, nelze k ní přihlížet, což zdůrazňuje občanský zákoník v ustanovení § 49a, podle kterého omyl v pohnutce nečiní právní úkon neplatný. Pohnutka k určitému jednání může nabýt právního významu jen tehdy, pokud je zahrnuta do projevu vůle a stane se tak jeho součástí.¹⁶ Existence skutečné vůle je třeba posoudit v případech § 38 odst. 1, 2 občanského zákoníku. Zákon považuje za neplatný právní úkon, takový úkon, který způsobila osoba, jež neměla způsobilost k právním úkonům a rovněž osoba, jež jednala v duševní poruše, která jí činí k právnímu úkonu neschopnou. Osoby, které vůbec nemají způsobilost k právním úkonům, nebo které ji mají omezenou, mají zákonného zástupce přímo stanoveného zákonem, anebo jim je zákonný zástupce ustanoven soudem (poručník, opatrovník). Ti pak jednájí jejich jménem a jejich jménem tak činí právní úkony.¹⁷

7.1.2 Vnější projev vůle

Projevem vůle se rozumí vůle sdělená jiným osobám, přičemž z tohoto projevu musí být rozeznatelný obsah projevu vůle. § 35 občanského zákoníku určuje obecný výklad projevu vůle právního úkonu. Projev vůle lze sdělit **konáním (komisivně), nekonáním (omisivně)**. Právní úkony uskutečněné konáním se dále dělí na **právní úkony výslovné a právní úkony konkludentní**.¹⁸

¹⁶ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné, vydal. Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, str. 117 - 118

¹⁷ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009, str. 119 - 120

¹⁸ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009, str. 120

Výslovné právní úkony jsou vyjádřeny lidskou řečí a to způsobem ústním či písemným. Existují také situace, kdy zákon nestanoví písemnou či jinou formu, ukládá však, aby byl projev výslovný, a určuje okolnosti, za nichž má být uskutečněn. Ústní forma úkonu je předepisována vzácně, např. souhlasné prohlášení muže a ženy při uzavření manželství.¹⁹ Občanský zákoník v § 40 odst. 3, 4 stanoví, že písemný právní úkony může být učiněn listinou, dopisem, telegrafem, dálnopisem, nebo elektronickými prostředky jako je fax, e-mail, za předpokladu, že umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určitou osobu, která právní úkon učinila. Písemný právní úkon se stává platný, jestliže je vlastnoručně podepsán jednající osobou. Podpis může být nahrazen také mechanickými prostředky v případech, kdy tak stanoví zákon. Podpisu není třeba jen tehdy, když je občanský zákoník výslovně požaduje, ale vždy, je-li předpokladem platnosti písemná forma právního úkonu. Je-li právní úkon učiněn elektronicky, může být také elektronicky podepsán. Zvláštní písemná forma právního úkonu vyplývá z ustanovení občanského zákona § 40 odst. 5, tzv. úřední zápis pro ty, kteří nemohou číst a psát.

Právní úkon konkludentní je určitý projev vůle učiněný jinak než výslovně. Jde o takový projev vůle, který vyjadřuje vůli jednajícího způsobem, kdy není pochybnosti, že jde o projev vůle jednajícího a co je jeho obsah projevu vůle. Konkludentním projevem chápeme použití vyjadřovacích prostředků, které jsou ve společenském a právním styku chápány jako prostředky vyjádření určité vůle, jde o různá gesta a posunky, např. projevení nesouhlasu otočením hlavy, škrtnutí textu listiny, škrtnutí podpisu, nebo roztrhání smlouvy. Moderní doba přináší zcela nové konkludentní projevy vůle, např. koupě věci z prodejního automatu, výběr peněz z bankomatu, označení jízdenky při vstupu do placeného prostoru metra, tramvaje, autobusu, uzavření smlouvy vhozením mince při telefonování v budce.^{20 21}

¹⁹ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné, nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 119 - 120

²⁰ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné, nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 121 - 122

²¹ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné I, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009, str. 122 - 123

Mezi právní úkony konkludentní mnohdy literatura řadí také jednání konané mlčky. Otázkou však je zda je možno považovat jednání učiněné mlčky za projev vůle konkludentní, když konkludentní projev vůle je učiněn konáním, přičemž jednání činěné mlčky je spíše projev vůle učiněn nekonáním. Samo mlčení totiž v právu neznamená souhlas, nelze tedy předpokládat, že ten kdo mlčí, souhlasí. Občanský zákoník stanoví, že mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí návrhu § 44 odst. 1.^{22 23}

7.2 Náležitosti právního úkonu

K tomu aby právní úkon byl platný a vedl ke vzniku, změně či zániku, musí splňovat zákonné náležitosti.

Předpokladem platnosti právních úkonů je splnění následujících podmínek:

- Náležitosti subjektu
- Náležitosti vůle
- Náležitosti projevu vůle
- Náležitosti předmětu

7.2.1 Náležitosti subjektu

Náležitost subjektu je spojena s právní subjektivitou, tedy způsobilostí k právům a povinnostem. Aby subjekt mohl nabývat práva a brát na sebe povinnosti musí mít způsobilost k právním úkonům. Způsobilost k právním úkonům je omezena věkem subjektu, rovněž soudem, který může zbavit či omezit způsobilost k právním úkonům. Ve spojitosti s § 38, odst. 1 občanského zákona osoba, která je nezletilá nebo která byla zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům a učiní i přes tuto skutečnost právní úkon, pak tento právní úkon bude od počátku absolutně neplatný. § 38, odst. 2 stanoví, že **absolutně neplatný** je také právní úkon osoby, která jedná v duševní poruše,

²² J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009; str. 122 - 123

²³ J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné, nakl. Aleš. Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007; str. 121 - 122

ať již trvalé či jen přechodné poruše, která ji činí k právnímu úkonu nezpůsobilou, např. opilost, drogy, atd.²⁴

7.2.2 Náležitosti vůle

Podstatnými náležitostmi vůle jsou skutečnost, svoboda, vážnost a svoboda vůle prostá omylu a tísně.

a) Skutečnost vůle

Požadavkem skutečné vůle je její existence. Skutečnost vůle řadíme do náležitostí právního úkonu, zároveň však splývá s existencí vůle jako pojmového znaku právního úkonu. Neexistuje-li vůle, nevzniká právní úkon, proto občanský zákoník stanoví takový právní úkon za **absolutně neplatný**.²⁵

b) Svoboda vůle

Svobodou vůle chápeme jako svobodu vzniku volného rozhodnutí a svobodu jejího projevu. Svobodou vůle se rozumí neexistence působení vnějších rušivých vlivů, které jednajícího člověka jinak zbavují volnosti rozhodnout se, zda určitý projev vůle učiní či neučiní, nebo tuto volnost nepřiměřeně omezují. Mezi rušivé vnější jevy patří fyzické donucení a bezprávní výhrůžka.²⁶

- Fyzickým násilím nutí donucující osoba jednajícího, aby místo své vůle, projevil vůli donucujícího, např. vedení ruky jiné osoby, aby se podepsala. Fyzické násilí je právně relevantní tehdy, pokud působí protiprávně a mezi ním a uskutečněným projevem vůle je příčinná souvislost. Dle občanského zákoníku je takovýto právní úkon **absolutně neplatný**.²⁷

²⁴ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 130

²⁵ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 46 - 47

²⁶ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 130 - 131

²⁷ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 46

- Bezprávní výhrůžku chápeme jako psychické donucení. Aby výhrůžka působila neplatnost právního úkonu, musí splňovat určité podmínky. Výhrůžka musí být protiprávní, mezi hrozbou a učiněným projevem musí být příčinná souvislost, z hrozby musí vycházet strach, který má přímý vliv na vůli donucovaného. Občanský zákoník určuje bezprávní výhrůžku za **absolutní neplatnost** právního úkonu.²⁸

- c) Vážným projevem vůle není projev, který je pouze zdánlivým projevem vůle a ve skutečnosti tu žádná vůle není, anebo je zcela odlišná.²⁹ Vážným projevem vůle není např. projev učiněn ve hře, v žertu, při výuce, atd. Občanský zákoník nedostatek vážnosti vůle stanoví jako **absolutní neplatnost** právního úkonu.³⁰

- d) Vůle nesmí být uskutečněna v omylu. Omyl ve vůli chápeme jako nesprávnou nebo nedostatečnou představu o právních následcích, které mohou nastat z právního úkonu.³¹ Omyl lze rozeznávat na omyl podstatný a nepodstatný. Omyl podstatný se týká takové okolnosti, bez níž by k právnímu úkonu nebylo došlo. Okolnosti omylu se zpravidla rozlišují na omyl v předmětu, omyl v jakosti dohodnutého plnění, v osobě, či v jiných okolnostech, jež jsou pro vykonání neplatného právního úkonu rozhodující. Za omyl je také považována situace, kdy účastník právního úkonu omyl vyvolal, anebo o něm, ač ho sám nevyvolal, věděl, či o něm musel vědět, což potvrzuje § 49a občanského zákoníku. Omyl za výše uvedených podmínek činí právní úkon **relativně neplatný**.³²

²⁸ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 46

²⁹ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 132

³⁰ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 47

³¹ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 48

³² J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 133

Svoboda vůle je také omezena jednáním, které je uskutečňováno v tísní. Účastník, který učinil právní úkon v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, má právo od něj odstoupit. Dle § 49 občanského zákoníku jde o **relativní neplatnost**.³³ Rozsudek Vrchního soudu stanoví, co je možno považovat za tíseň. „Tísní se rozumí objektivní hospodářský nebo sociální, někdy i psychický stav (např. rozrušení, obavy o blízkou osobu apod., nikoli však psychické donucení, které je právně relevantní z hlediska ustanovení § 37 občanského zákoníku) jenž takovým způsobem a s takovou závažností doléhá na osobu uzavírající smlouvu, že ji omezuje ve svobodě rozhodování natolik, že učiní právní úkon, jenž by jinak neučinila.“³⁴

7.2.3 Náležitost projevu vůle

Náležitostmi projevu vůle jsou srozumitelnost, určitost, forma.

- a) Projev je nesrozumitelný, pokud je nejasně vyřčen jeho obsah a nelze ani zjistit, co jím mělo být vyjádřeno. Nesrozumitelný projev vůle nemůže být schopen vyvolat právní následky, v občanském zákoně je tak zařazen k **absolutní nesplatnosti** a to dle § 37 odst. 1, který mimo jiné říká, že projev vůle musí být učiněn srozumitelně, jinak je neplatný.³⁵
- b) Za neurčitý projev lze pokládat ten, u kterého nelze spolehlivě a přesně zjistit jeho obsah a nelze ani tuto neurčitost odstranit výkladem projevu a ani aplikací dispozitivních ustanovení zákona. Neurčitý je i takový právní úkon, jemuž chybí některé podstatné náležitosti právního úkonu. Neurčitost projevu působí také dle již uvedeného § 37 **absolutní neplatnost** právního úkonu.³⁶

³³ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 46

³⁴ Rozsudek Vrchního soudu sp. zn. 3 Cdo 47/92 ze dne 5. 3. 1993

³⁵ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 48

³⁶ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 135

c) Platné občanské právo nepožaduje zvláštní formu právních úkonů. Právní úkony lze vykonat, jak již bylo řečeno, v jakékoli formě neboli písemně, ústně i konkludentně. V některých případech však zákon sám požaduje k platnosti právních úkonů splnění požadavku určité formy, tzv. zákonná forma projevu, např. dle § 46 odst. 1 občanského zákoníku je písemná forma požadována u smluv o převodech nemovitostí. Písemnou formu projevu si však mohou domluvit i účastníci smlouvy sami, tedy i v případech, kdy sám zákon písemnou formu nepožaduje, tzv. smluvní forma projevu.³⁷

Absolutní neplatnost se váže na nedostatek zákonem požadované formy, zatímco nedostatek smluvené formy je spojen s **relativní neplatností**.

7.2.4 Náležitosti předmětu

Za náležitosti předmětu právního úkonu jsou považovány jeho možnost a dovolenost.

a) Možností právního úkonu rozumíme možnost určitého plnění, které je předmětem právního úkonu. Je-li toto plnění nemožné, bude právní úkon neplatný. Nemožnost plnění přichází také v případě, že splnění je tak mimořádně složité, že od povinného subjektu nelze čekat ani žádat, aby složitosti překonal. Nemožnost musí být počáteční, což znamená, že musí existovat v době, kdy byl právní úkon učiněn. Pro nemožnost plnění stanoví občanský zákoník **absolutní neplatnost**.³⁸

b) Nedovolenost právního úkonu přichází tehdy, když je úkon v rozporu se zákonem, nebo když zákon obchází, anebo se přičí dobrým mravům, dle § 39 občanského zákoníku.³⁹

³⁷ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009; str. 135

³⁸ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s 2009; str. 136 - 137

³⁹ Srov. § 39, občanského zákona č. 40/1964 Sb.

7.3 Obsah právního úkonu

Obsah právního úkonu chápeme jako stanovení právních následků, které z něho mají vzniknout, je to určení práv a povinností, které budou obsahem právního vztahu právním úkonem založeného či změněného. Obsah právního úkonu má určité složky a to složky podstatné, pravidelné, nahodilé.⁴⁰

- a) Složky podstatné (*essentialia negotii*) – takové složky, které se pro platnost právního úkonu bezpodmínečně požadují. Tyto složky ustanovuje přímo právní předpis, anebo mohou být sjednány účastníky sami.⁴¹
- b) Pravidelné složky (*naturalia negotii*) – tyto složky se v právních úkonech často opakují, jejich nedostatek však nemá vliv na platnost právního úkonu, např. dohoda o místě a času plnění.⁴²
- c) Nahodilé složky (*accidentalia negotii*) – jedná se o složky právního úkonu, jež se nepravidelně vyskytují. Mezi složky nahodilé se počítají také podmínky.⁴³

Obsahem právních úkonů mohou být dle § 36 občanského zákona také podmínky. Ustanovení mimo jiné říká, že splnění podmínky lze vázat na vznik, změnu, zánik právního úkonu. Podmínka představuje nějaké vedlejší ustanovení právního úkonu, které činí účinnost právního úkonu závislými na nejisté události. Podmínka tedy musí

⁴⁰ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 137

⁴¹ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 137 - 138

⁴² J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 137 - 138

⁴³ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 137 - 138

splňovat znaky splnitelnosti a zároveň nejistoty. Podmínku lze dělit na odkládací nebo rozvazovací. Platný právní úkon s odkládací podmínkou nabývá účinnosti až po splnění této podmínky. Naproti tomu při podmínce rozvazovací nastupuje účinnost právního úkonu okamžitě, avšak po splnění podmínky tato účinnost zaniká.⁴⁴

8 Neplatnost právního úkonu

Neplatnost právního úkonu je součástí určité kategorizace následků vad právních úkonů, jmenovitě jsou to již řečené neplatné právní úkony, dále zdánlivé právní úkony, odstoupení od právního úkonu, odporovatelnost právního úkonu. V rámci neplatnosti právního úkonu lze rozlišovat absolutní neplatnost právního úkonu a relativní neplatnost právního úkonu.

Pro vznik právních následků není podstatné, zda je právní úkon vadný či nikoliv, protože i vadný právní úkon způsobuje právní následky. Neplatný se právní úkon stává v případě absence některé z náležitostí, přičemž je tento nedostatek sankcionován neplatností. Obecně lze neplatnost charakterizovat jako stav, kdy právní úkon vznikl, avšak protože je postižen vadou, je neplatný a zamýšlené následky tak nenastanou.⁴⁵

Občanský zákoník vychází ze zásady, že všechny právní úkony jsou neplatné absolutně, pokud však není zákonem výslovně stanovena neplatnost relativní. Relativní neplatnost je taxativně ustanovena v občanském zákoníku § 40a.

9 Absolutní neplatnost právního úkonu

V této kapitole bych ráda objasnila absolutní neplatnost právního úkonu, protože jednak, je jednou ze součástí neplatnosti právních úkonů, ale především po rozboru neplatnosti relativní, můžeme vyvodit naprostou rozdílnost těchto dvou neplatností.

⁴⁴ J. Švestka, J. Dvořák a kolektiv; Občanské právo hmotné 1, páté jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 137 - 138

⁴⁵ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo; 2. aktualizované a doplněné vydání, vydalo nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 56

Absolutně neplatné právní úkony se považují za existující, ale od počátku se na ně hledí jako na neplatné, takže z nich pro účastníky ani pro třetí osoby nevznikají právní následky, které by však nastaly v důsledku bezvadného právního úkonu. Absolutní neplatnost právního úkonu obsahuje následující znaky. Absolutní neplatnost nastává přímo ze zákona, soud k této neplatnosti přihlíží z úřední povinnosti, absolutní neplatnost působí zásadně od začátku (*ex tunc*), nepromlčuje se a účinky této neplatnosti působí definitivně, nepřipouští se konvalidace (konvalidací dochází k odstranění vady právního úkonu, který činil právní úkon neplatný a tím se konvalidovaný právní úkon stává platným), nýbrž konverze, kterou se rozumí, že právní úkon je sice neplatný, ale svými náležitostmi se přibližuje jinému právnímu úkonu, jež je platný. Dle § 41 občanského zákoníku je řešena otázka rozsahu účinku absolutní neplatnosti. Neplatná může být jen část právního úkonu, která je touto neplatností postižena.⁴⁶

„Mezi důvody absolutní neplatnosti dle občanského zákona patří rozpor se zákonem, s dobrými mravy, obcházení zákona, nedostatek svobody a vážnosti vůle, neurčitost a nesrozumitelnost projevu“⁴⁷

10 Relativní neplatnost právního úkonu a důsledky dovolání se této neplatnosti

Do této kapitoly se má práce spíše zaměřovala na obecnou část právních úkonů. Důvodem bylo podání vysvětlení základních právních institutů, důležitých pro pochopení následného detailního výkladu, zaměřeného na relativní neplatnost právního úkonu, jež je stěžejním tématem mé práce.

⁴⁶ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo; 2. aktualizované a doplněné vydání, vydalo nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 56

⁴⁷ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo; 2. aktualizované a doplněné vydání, vydalo nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 56

10.1 Relativní neplatnost právního úkonu

S podobností pojmu relativní neplatnosti právního úkonu se lze setkat již v římském právu, kde úkony učiněné v omylu či pod donucením byly platné, ale i napadnutelné. Římskoprávním chápáním institutu relativní neplatnosti byl ovlivněn i obecný zákoník občanský. Střední občanský zákoník z roku 1950 také relativní neplatnost zachoval a to především v případech právních jednání učiněných pod vlivem bezprávné výhrůžky, v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek a jednání učiněném v kvalifikovaném omylu. Avšak občanský zákoník z roku 1964 znal jen neplatnost absolutní. Toto řešení bez relativní neplatnosti však nebylo v praxi možné a tak zákonem č. 131/1982 Sb. byl do § 40 uzákoněn výčet případů relativní neplatnosti.⁴⁸

Platný občanský zákoník relativní neplatnost právního úkonu upravuje v ustanovení § 40a. Toto ustanovení udává taxativní výčet případů relativní neplatnosti, kdy není možné tento výčet analogicky rozšiřovat o další případy. Zákonnou podstatou relativní neplatnosti právního úkonu z citovaného paragrafu je skutečnost, že právní úkon je od počátku považován za platný, a to do doby než se oprávněná osoba této neplatnosti dovolá, v čemž je také rozdíl oproti neplatnosti absolutní. Je tedy zřejmé, že k relativní neplatnosti se přihlíží pouze po návrhu oprávněného subjektu, kterým je ten, jenž je takovým úkonem dotčen.⁴⁹ A to je dle rozsudku Nejvyššího soudu jednak účastník právního úkonu, popřípadě i třetí osoba, která byla důvodem neplatnosti postižena.⁵⁰ Avšak relativní neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil, což také odpovídá zákonné zásadě, že nikdo nemůže těžit ze své vlastní nepoctivosti. To znamená, že relativní neplatnost má sloužit tomu, kdo se cítí postižen vadným právním jednáním na svých individuálních zájmech, aby takové újmě zabránil.⁵¹

⁴⁸ Fiala, Kindl a kol.; Občanský zákoník, komentář I. díl (§ 1 až 487); vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 235

⁴⁹ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo; 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012, str. 56

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.06.2008, sp. zn. 32 Odo 1535/2006

⁵¹ Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol.; Velké komentáře, Občanský zákoník I. § 1 – 459; nakl. C. H. Beck; 2. vydání 2009, str. 374

Z výše uvedeného lze soudit, že se jedná o tzv. podmíněnou platnost právního úkonu, protože ponechává rozhodnutí o dovolání se relativní neplatnosti na dotčeném subjektu, na jehož ochranu je relativní neplatnost stanovena. A to z důvodu, že zákon relativní neplatnost hodnotí jako méně závažnou formu nedostatku náležitostí právního úkonu, které se ve většině případů týkají soukromých zájmů určitého subjektu občanskoprávních vztahů, a tak není důvodu, aby od samého počátku nastaly právní následky neplatnosti, jakož je tomu v případech absolutní neplatnosti. Pakliže oprávněný subjekt uzná učiněný právní úkon za vyhovující, nemusí se neplatnosti právního úkonu dovolávat, zákon tak dává prostor pro svobodné a volné rozhodnutí účastníka právního úkonu. Právní úkon tak zůstává platný a to se všemi právními následky, které z toho plynou, přičemž tento stav musí respektovat soudy i jiné státní orgány.⁵²

10.2 Dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu

Pokud se oprávněný subjekt relativní neplatnosti právního úkonu rozhodne dovolat, pak toto dovolání, musí splňovat veškeré předpoklady, které jsou zákonem stanoveny. Dle rozsudku Nejvyššího soudu, z dovolání musí být zřejmé, že se jedná o jednostranný adresovaný projev vůle, který musí vyjadřovat skutečnost uplatnění relativní neplatnosti právního úkonu, musí vyjadřovat vadu právního úkonu, která má za následek neplatnost. Z tohoto vyplývá, že k dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu nestačí pouhá vědomost o vadném právním úkonu, popřípadě upozornění na neplatnost v soudním řízení.⁵³

Odborná literatura často způsob dovolání se relativní neplatnosti dělí dvojným způsobem. Dovolání se relativní neplatnosti je možno uplatnit mimosoudně, či soudně.

Výše uvedené lze obecně demonstrovat následovně. Oprávněný účastník občanskoprávního vztahu shledá určitou relativní neplatnost právního úkonu a zašle mimosoudní oznámení druhému účastníkovi relativně neplatného právního úkonu. Účinek

⁵² Švestka, Spáčil, Škárková, Hulmák a kol.; Velké komentáře, Občanský zákoník I. § 1 – 459; nakl. C. H. Beck; 2. vydání 2009, str. 374

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2004, sp. zn. 30 Cdo 437/2003

této neplatnosti může vzniknout okamžikem, kdy projev vůle bude doručen druhému účastníkovi a tento účastník námitku přijme. Pakliže však druhý účastník námitku relativní neplatnosti popírá a neuznává, pak se oprávněný účastník může domáhat soudní ochrany návrhem na zahájení soudního řízení. Jestliže se oprávněný účastník úspěšně dovolal relativní neplatnosti právního úkonu, tzn. ať už mimosoudně či soudně, je takový právní úkon neplatný od samého počátku (ex tunc).

10.3 Promlčení relativní neplatnosti právního úkonu

Nejvyšší soud ve svém rozsudku říká, že právo dovolat se relativní neplatnosti právního úkonu se promlčuje v době tří let. Tříletá promlčecí doba začíná běžet vždy od okamžiku, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé.⁵⁴ „Je-li proto po třech letech vznesena námitka promlčení, nelze se již s úspěchem neplatnosti právního úkonu dovolat. I když je takový právní úkon nadále vadný, je na něj třeba hledět jako na úkon platný.“⁵⁵

10.4 Taxativní výčet případů relativní neplatnosti

Relativní neplatnost právního úkonu upravuje občanský zákoník v § 40a a jmenovitě se týká těchto ustanovení: § 40; § 49a; § 140; § 145 ods. 2; § 479; § 589; § 701 odst. 1; § 775; § 852b odst. 2 a 3.

10.4.1 § 40 – relativní neplatnost pro nedodržení smluvené formy

„Právní úkon je platný, pokud je učiněn ve formě, kterou stanoví zákon nebo dohoda účastníků; je-li podepsán jednajícím osobou, přičemž podpis může být nahrazen mechanickými prostředky v obvyklých případech a je-li právní úkon učiněn elektronickými prostředky, může být také podepsán elektronicky.“⁵⁶

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 15.01.2008, sp. zn. 30 Cdo 29/2007

⁵⁵ Švestka, Spáčil, Škárková, Hulmák a kol.; Velké komentáře, Občanský zákoník I. § 1 – 459; nakl. C. H. Beck; 2. vydání 2009, str. 376

⁵⁶ Úplné znění občanského zákona a související předpisy, č. 40/1964 Sb.; § 40, str.12

Již v některé z předešlých kapitol bylo obecně poukázáno na formálnost a neformálnost právního úkonu. Zrovna tak bylo uvedeno, že občanský zákoník vychází ze zásady bezformálnosti. Z toho také vyplývá, že účastníci mohou právní úkony uzavírat v různých formách. Právní úkon může být učiněn ústně, písemně, posuňkovou řečí anebo jiným nevýslovným způsobem, jež nevzbuzuje pochybnosti o tom, co jím chtěl účastník projevit, tzv. projev konkludentní (per facta concludentia). V některých případech se však zvláštní forma právního úkonu vyžaduje. Zvláštní forma může být stanovena přímo zákonem, anebo dohodou účastníků, kdy zvláštní forma právního úkonu může být podmínkou jednoho z účastníků pro vznik smlouvy. Zákon buďto požaduje prostou písemnou formu, při níž je požadována písemná forma právního úkonu spolu s vlastnoručním podpisem, anebo formu zpřísněného zápisu, tzn. úředního zápisu notářského. Zákon požaduje určitou formu právního úkonu tam, kde má právní úkon pro subjekty závažnější právní účinky a kde je kladen důraz na ochranu třetích osob.⁵⁷

Písemný právní úkon může být učiněn vlastnoručně nebo telegraficky, dálnopisem, nebo pomocí jiných elektronických prostředků. Pro platnost písemného právního úkonu je vyžadován vlastnoruční podpis druhého účastníka. V případě účasti více subjektů, zákon nevyžaduje podpisy na jedné listině až na výjimku smluv o převodu nemovitostí. Pokud bylo řečeno, že právní úkon je platný, pokud je vlastnoručně podepsán, pak je také právní úkon platný za použití mechanických prostředků podpisu, ale jen tam kde je to obvyklé a tak kde to stanoví zákon. Možnost využití elektronického podpisu upravuje zákon č. 227/2000 Sb.⁵⁸

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že nedodržení písemné formy činí právní úkon neplatný. Ovšem zde je třeba podotknout, že zatímco nedodržení zákonné písemné formy způsobuje neplatnost absolutní, tak **nedodržení smluvené formy způsobuje relativní neplatnost právního úkonu.**

⁵⁷ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 360 - 373

⁵⁸ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 360 - 373

10.4.2 § 49a – relativní neplatnost z důvodu omylu

„Právní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní.“⁵⁹

Omyl dle § 49a občanského zákoníku je označován za vnitřní omyl (omyl ve vůli), který spočívá v nesprávné představě o právních následcích. Na rozdíl od omylu vnějšího (omylu v projevu), který je upraven v § 45 odst. 2 občanského zákoníku, který spočívá v rozporu mezi skutečnou vůlí jednajícího a jejím projevem.⁶⁰

Omyl ve vůli vyvolává neplatnost právního úkonu pouze tehdy, jestliže učiněný právní úkon v omylu vychází z okolností, jež jsou pro učiněný právní úkon podstatné a bez nichž by k právnímu úkonu nedošlo. Podstatný je i takový omyl, jenž subjekt, kterému byl právní úkon určen, omyl přímo vyvolal, nebo jej nevyvolal, ale o omylu věděl, anebo musela vědět.⁶¹ Pokud však subjekt, kterému byl projev vůle určen, o omylu nevěděl, ani nemohl vědět, není omyl právně významný. Za podstatné okolnosti omylu jsou zpravidla považovány: omyl jeho právního důvodu (*error in negotio*), omyl v předmětu (*error in corpore*), omyl v jakosti dohodnutého plnění (*error in qualitate*), omyl v osobě (*error in persona*), či jiné okolnosti, jež jsou pro vykonání neplatného právního úkonu rozhodující (např. omyl vyvolaný nepravdivým ujištěním kupujícího).⁶²

Z výše uvedeného je zřejmé, že relativní neplatnost právního úkonu v případech § 49a je omezena na omyl podstatný.

⁵⁹ Úplné znění občanského zákona a související předpisy, č. 40/1964 Sb.; § 49a; str. 14

⁶⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 434 - 437

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 1898/1999 ze dne 22.03.2001

⁶² J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné 1; vydav. Wolters Kluwer ČR, a. s.; páté jubilejní aktualizované vydání 2009; str. 133

V případě omylu učiněného úmyslně je právní úkon neplatný bez ohledu na to, zda byl omyl podstatný či nikoli, protože lest je zastírání okolností, která existuje, či předstírání okolností, která neexistuje. Dopustit se úmyslného omylu může druhý subjekt právního úkonu, nebo třetí osoba, za předpokladu že druhý subjekt o tomto podvodu věděl či vědět musel.⁶³ Úmyslné uvedení v omyl s cílem obohatit se na úkor druhého subjektu je dle rozsudku Nejvyššího soudu třeba posuzovat podle úpravy § 49a občanského zákoníku, nikoli jako absolutní neplatnost právního úkonu podle § 39 jako rozpor s dobrými mravy nebo podle § 37 jako nedostatek vážnosti vůle.⁶⁴ Neplatnosti se může dovolat jen podvedený účastník smlouvy, čímž je také chráněn druhý účastník uzavřené smlouvy. Uzavřená smlouva může být totiž pro druhého účastníka výhodná, je tedy pouze na podvedeném účastníkovi zda uplatní relativní neplatnost právního úkonu, či nikoliv.⁶⁵

„Jednající osoba se může účinně dovolat podstatného omylu vyvolaného osobou, které byl právní úkon určen, jen jde-li o tzv. omluvitelný omyl. Omluvitelným je přitom jen takový omyl, k němuž došlo přesto, že jednající osoba postupovala s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu požadovat k tomu, aby se takovému omylu vyhnul.“⁶⁶ „O omluvitelný omyl nejde, pokud mýlící se osoba z nedbalosti nevyužila možnost ověřit skutečnosti rozhodné pro uskutečnění zamýšleného právního úkonu, tedy měla-li možnost se takovému omylu vyhnout.“⁶⁷

10.4.3 § 140 – relativní neplatnost spoluvlastnického podílu

„Převádí-li se spoluvlastnický podíl, mají spoluvlastníci předkupní právo, ledaže jde o převod osobě blízké (§ 116, 117). Nedohodnou-li se spoluvlastníci o výkonu předkupního práva, mají právo vykoupit podíl poměrně podle velikosti podílů.“⁶⁸

⁶³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 434 - 437

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2006, sp. zn. 21 Cdo 826/2005

⁶⁵ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 434 - 437

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1830/2007 ze dne 30.07.2009

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1251/2002 ze dne 19.12.2002

⁶⁸ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 140, str. 26

Podstatou podílového spoluvlastnictví je skutečnost, že každý spoluvlastník se podílí na společné věci dle svých práv a povinností, pouze v rozsahu odpovídajícímu podílu.⁶⁹ Rozlišujeme, zda se jedná o právo nakládat s věcí jako celek, jež je spravováno tzv. společným právem spoluvlastníků anebo právo nakládat se spoluvlastnickým podílem, které si spravuje každý jednotlivý spoluvlastník sám. Ustanovení § 140 upravuje práva a povinnosti spoluvlastníka při nakládání s jeho spoluvlastnickým podílem. Při převodu spoluvlastnického podílu má spoluvlastník možnost převést svůj podíl na osoby blízké, tj. na příbuzné v pokolení přímém, dle §116, 117 občanského zákoníku anebo na jiný okruh osob, kde je spoluvlastník omezen předkupním právem ostatních spoluvlastníků. Povinností podílového spoluvlastníka v případě převodu podílu je tedy nabídnout ke koupi tento podíl přednostně osobě oprávněné z předkupního práva.⁷⁰

V praxi často vznikají spory ohledně otázek, zda do oblasti převodu podílového spoluvlastnictví lze zahrnout i případy přechodu spoluvlastnického podílu či bezplatného převodu.⁷¹ Otázku přechodu spoluvlastnického podílu můžeme demonstrovat na rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém uvádí, že ustanovení § 140 nelze použít při přechodu vlastnického práva děděním, a to jak na dědění ze zákona, tak na dědění ze závěti.⁷² Čímž dokazuje, že předkupní právo se vztahuje pouze na převod nikoli na přechod spoluvlastnického podílu. Stejně tak otázka bezplatného převodu lze objasnit na precedenčním rozhodnutí nejvyššího soudu, podle kterého se předkupní právo podílového spoluvlastníka při převodu spoluvlastnického podílů na základě darovací smlouvy neuplatní.⁷³ U bezúplatných převodů, tedy není možné uplatnit předkupní právo.

V případě porušení předkupního práva nevzniká absolutní neplatnost, nýbrž neplatnost relativní. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu není podstatné, zda se oprávněný spoluvlastník mylně domnívá, že uplatněná neplatnost je neplatností absolutní, ač jde o neplatnost relativní. Podstatné je, že namítá neplatnost převodu spoluvlastnického

⁶⁹ M. Králík; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku, 2. vydání; Praha: C. H. Beck 2011, str. 199 - 203

⁷⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 979 - 985

⁷¹ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 979 - 985

⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn.R 54/1973 ze dne 08.03.1973

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2408/2007 ze dne 20.10.2008

podílu z důvodu nerespektování jeho předkupního práva.⁷⁴ Oprávněný spoluvlastník má několik možností nápravy. Především z pohledu relativní neplatnosti a volnosti jejího dovolání nemusí oprávněný spoluvlastník podnikat žádné kroky vedoucí k nápravě, pokud mu tak vadný právní úkon vyhovuje. Oprávněný spoluvlastník má ale také možnost dovolání se relativní neplatnosti mimosoudně, a to jednostranným adresovaným právním úkonem předchozímu spoluvlastníkovi tak i novému nabyvateli. Nový nabyvatel je povinen na základě výzvy oprávněného spoluvlastníka, nabídnout mu podíl ke koupi za podmínek, za kterých tento podíl získal.⁷⁵ V případě, že by nabyvatel tuto povinnost nesplnil, může se oprávněný spoluvlastník domáhat relativní neplatnosti dovoláním se u soudu. Oprávněný spoluvlastník může žádat o obnovu předešlého stavu anebo žádat aby mu podíl byl nabídnut ke koupi. V případě úspěšného dovolání se relativní neplatnosti se právní úkon považuje za neplatný od počátku.⁷⁶

Pro strohost úpravy § 140 občanského zákoníku v oblasti předkupního práva podílových spoluvlastníků, je možno využít obecnější úpravy vztahující se k předkupnímu právu v ustanoveních § 602 – 606 občanského zákoníku.

10.4.4 § 145 odst. 2 – relativní neplatnost správy společného jmění manželů

„Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný.“⁷⁷

U výše uvedeného ustanovení občanského zákona bych nejprve rozlišila správu společného jmění manželů (obvyklá správa), kterou může každý z manželů činit samostatně a správu společného jmění manželů (jiná než obvyklá správa), ke které je zapotřebí souhlasu obou manželů.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2474/2000 ze dne 10.10. 2001

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 831/2000 ze dne 20.06.2001

⁷⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 979 - 985

⁷⁷ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 145 odst. 2, str. 27

Za obvyklou správu lze považovat obstarávání běžného chodu domácnosti, nákupy spotřebních předmětů, pokud mají přiměřený rozsah a hodnotu, obstarávání běžných oprav v domácnosti, plnění pravidelných platebních povinností jako jsou služby spojené s užíváním bytu, poplatků pro školní jídelnu dětí nebo obstarávání jiných osobních potřeb dětí manželů. Na druhé straně souhlasu obou manželů je vyžadováno v případě, kdy jednání jednoho z manželů přesahuje míru obvyklé správy majetku, jako příklad lze uvést darování nemovitosti, či prodej nemovitosti nebo poskytnutí daru ne nepatrné hodnoty anebo zastavení nemovitosti.⁷⁸ „Zákon poskytuje druhému manželu ochranu spočívající v podmínce souhlasu druhého manžela s jednáním přesahujícím míru obvyklé správy majetku.“⁷⁹

Pokud právní úkon některého z manželů přesahuje rámec obvyklé správy majetku, bude považován za platný, a to do doby než se jeho neplatnosti dotčený manžel nedovolá.

10.4.5 § 479 – relativní neplatnost povinného podílu neopomenutelných dědiců

„Nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků.“⁸⁰

Nejprve bych ráda objasnila, co je myšleno dědictvím. Dědictví lze jednoduše definovat jako pozůstalost. Dědictvím se rozumí přechod práv a závazků majetkové podstaty pozůstalosti na dědice. Dle zákonné úpravy se dědictví nabývá smrtí zůstavitele a dědit lze ze zákona, ze závěti anebo je možno dědit na základě obou těchto právních titulů.⁸¹

⁷⁸ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 979 - 985

⁷⁹ R. Malenovský; K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů. Právní rozhledy, 20/2008, str. 747

⁸⁰ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 479, str. 39

⁸¹ Srov. § 460 – 461 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

Neopomenutelnými dědici dle zákona jsou přímí potomci zůstavitele, a to až už zletilí či nezletilí. Nezletilým dědicům se musí dostat tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, zletilým alespoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona.⁸² Je třeba podotknout, že za potomky zůstavitele nejsou myšleni pouze děti zůstavitele, ale i vzdálenější potomci jako jsou děti a vnuci zůstavitelových dětí. Tito vzdálenější potomci nemohou nabýt více, než by náleželo přímým potomkům zůstavitele.⁸³

Neopomenutelní dědicové mohou být zůstavitelem vydědění. Na základě § 469a občanského zákona má zůstavitel možnost své potomky vydědit, ale jen z důvodů, které jsou striktně stanoveny v tomto ustanovení. Z toho vyplývá, že neopomenutelní dědicové nemají žádného nároku na domáhání se dědického podílu dle § 479 občanského zákona, dokladem o tom je rozhodnutí Krajského soudu Brno.⁸⁴

Dle ustálené judikatury je dědickým podílem ze zákona ve smyslu ustanovení § 479 občanského zákona podíl vypočtený z celého dědictví, nikoli jen z té části dědictví, která se v konkrétním případě dědí ze závěti.⁸⁵ Pro určení výše povinného podílu i existenci neopomenutelných dědiců je rozhodný okamžik smrti zůstavitele, nikoliv stav v době pořízení závěti.⁸⁶

Pokud závěť odporuje zákonnému požadavku v § 479 občanského zákona, je relativně neplatná. Zákon tak ponechává na rozhodnutí neopomenutelných dědiců, zda se takovéto neplatnosti dovolají, s tím, že závěť se považuje za platnou, pokud se neopomenutelný dědic relativní neplatnosti závěti nedovolá. Pokud se neopomenutelný dědic nedovolá relativní neplatnosti závěti, kterou byl jako dědic opomenut, je jediným dědicem dědic ze závěti a není tak možné vypořádání dědictví dohodou mezi dědicem ze závěti a neopomenutelným dědicem.⁸⁷

⁸² Srov. § 479 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

⁸³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 1459

⁸⁴ Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 18 Co 310/98 ze dne 13. 11. 1998

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 30. 6. 1988, 4 Cz 43/88

⁸⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 1459

⁸⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 18 Co 14/97 ze dne 28. 5. 1997

V případě, že se neopomenutelný dědic dovolá relativní neplatnosti závěti ve smyslu § 479 občanského zákona, dává tím najevo, že chce dědit a proto již nemůže dědictví odmítnout.⁸⁸ Naproti tomu v případě, že se nedovolá relativní neplatnosti, nemohou jeho právo uplatnit ani jeho potomci. Neuplatnění práva na dovolání se neplatnosti závěti zákonným zástupcem nezletilého, pokud úkon neplatnosti proti němu směřuje, musí být vždy schváleno soudem.⁸⁹

10.4.6 § 589 – relativní neplatnost v ceně předmětu koupě

„Cenu je třeba sjednat v souladu s obecně závaznými právními předpisy, jinak je smlouva neplatná podle § 40a.“⁹⁰

Je třeba zdůraznit, že výše uvedené ustanovení se týká kupní smlouvy. Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy jsou předmět a kupní cena. Kupní cenou se rozumí úplata za předmět koupě a je sjednaná v penězích.⁹¹

Uvedené ustanovení do jisté míry omezuje smluvní volnost stran, protože stanoví, že smluvená kupní cena musí být sjednána v souladu s obecně závaznými právními předpisy.⁹² Obecným závazným právním předpisem je zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o cenách). Z toho vyplývá, že smluvní cena může být vyšší nebo nižší než cena stanovená zákonem o cenách jen tehdy, jestliže tento zákon takovou možnost připouští.⁹³ Což potvrzuje judikatura svým rozhodnutím, kdy stanoví, že výše ceny je závislá na dohodě stran kupní smlouvy, pokud se však nevztahuje na regulaci cen podle ustanovení § 3 až § 10 zákona o cenách.⁹⁴

⁸⁸ Usnesení Krajského soudu v Brně spis. zn. 18 Co 324/95 ze dne 19. 2. 1996

⁸⁹ Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 27. 6. 1990, Cpjf 90/89

⁹⁰ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 589, str. 49

⁹¹ Rozsudek ze dne 26. září 2002, sp. zn. 30 Cdo 1162/2002

⁹² Srov. § 589 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

⁹³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 2044 - 2047

⁹⁴ Rozsudek okresního soudu v Českých Budějovicích z 15. 3. 1991, 9 C 25/91

Regulací cen dle zákona o cenách se rozumí usměrňování nebo přímé stanovení výše cen a to způsobem: stanovení ceny, úředním stanovením ceny, věcným usměrňováním ceny anebo za použití cenového moratoria. Pro představu regulací ceny je např. stanovení maximální či minimální ceny, stanovení maximálního rozsahu zvýšení ceny, stanovení časově omezeného zákazu zvyšování cen, atd. Maximální cenu chápeme jako cenu, kterou není přípustné zvýšit, minimální cenu není přípustné snížit a pevná cena je cena, kterou nelze změnit. Zboží podléhající cenové regulaci stanoví cenové orgány, kraje a obce.⁹⁵

Při odchýlení kupní ceny od ceny určené cenovým předpisem je kupní cena ve smlouvě relativně neplatná. K této neplatnosti lze přihlídnout jen tehdy, pokud se ten, kdo je smlouvou dotčen, neplatnosti dovolá, do té doby se smluvená kupní cena považuje za platnou. Pokud se oprávněný účastník dovolá neplatnosti, není smlouva neplatná zcela, ale jen v rozsahu, ve kterém odporuje závaznému právnímu předpisu o cenách. Relativní neplatnost přichází v úvahu jen u cen regulovaných obecně závazným právním předpisem.⁹⁶

10.4.7 §701 odst. 1 – relativní neplatnost společného nájmu bytu

„Běžné věci, týkající se společného nájmu bytu, může vyřizovat každý ze společných nájemců. V ostatních věcech je třeba souhlasu všech; jinak je právní úkon neplatný.“

⁹⁷

Společní nájemci bytu mají určité kompetence při vyřizování určitých záležitostí ohledně společného nájmu bytu ve vztahu k pronajímateli. Výše uvedená úprava vychází ze stejných zásad problematiky společného jmění manželů § 145 občanského zákona.⁹⁸

⁹⁵ Srov. § 3 – 10 zákona č. 526/1990 Sb.

⁹⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2044 - 2047

⁹⁷ Úplné znění občanského zákona a související předpisy, č. 40/1964 Sb.; § 701, str. 60

⁹⁸ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2044 - 2047

Je nutné specifikovat, co je myšleno běžnou věcí a co nikoliv. Za běžnou věc je možno pokládat záležitost opakující se anebo nezasahující do společného nájemního práva, např. zajištění drobných oprav a běžné údržby, placení nájemného, přiměřené pojištění, příjem přeplatků, oznámení potřeby oprav, uplatnění práva na slevu z nájemného, atd.⁹⁹ Právní úkony týkající se vyřizování běžných věcí jednoho zavazují i ostatní společné nájemce, a to bez ohledu na jejich vůli. Jsou z nich zavázáni i oprávněni společně a nerozdílně. Naproti tomu za běžnou záležitost není možno pokládat rozhodování o užívání bytu, např. uzavírání smlouvy o podnájmu, ubytování třetí osoby v bytě, změně doby nájmu, dohoda o výměně bytu, úkony vedoucí k absolutnímu zániku nájmu. Ve věcech nikoliv běžných je třeba souhlasu všech, není však vyloučeno, aby se nechali někteří společní nájemci zastoupit druhými na základě plné moci.¹⁰⁰ Toto tvrzení je v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, která stanoví, že v případě společného nájmu bytu manželé může změnu nájemního vztahu na dobu neurčitou na nájem na dobu určitou učinit jen jeden z manželů pouze na základě plné moci od druhého z manželů.¹⁰¹

Výměna bytu může být uskutečněna jen se souhlasem pronajímatele. Souhlas i dohoda o výměně bytu musí mít písemnou formou.¹⁰² Soudní judikatura ohledně skutečnosti výměny bytu stanovila, že v případě relativně neplatné smlouvy o výměně bytu, pronajímatel není neplatností dotčen a nemůže se jí dovolat.¹⁰³ Smlouva o výměně bytu se na pronajímatele bytu v tomto smyslu nevztahuje, není totiž považován za účastníka smlouvy.

Jestliže je právní úkon týkající se věcí, které nejsou běžné, učiněn bez souhlasu všech společných nájemců, je relativně neplatný. Této neplatnosti se může dovolat pouze osoba, která je touto neplatností dotčená.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 25. 8. 1981, 3 Cz 60/81

¹⁰⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2044 - 2047

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. dubna 2001, sp. zn. 26 Cdo 64/2000

¹⁰² Srov. § 715 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2007, sp. zn. 26 Cdo 425/2006

10.4.8 § 775 – relativní neplatnost zprostředkovatelských smluv

„Zprostředkovateli patří odměna v dohodnuté výši; odměnu je třeba sjednat v souladu s obecně závaznými právními předpisy, jinak je smlouva neplatná podle § 40a.“¹⁰⁴

Zprostředkovatelská smlouva je uzavírána mezi zprostředkovatelem a zájemcem. Na základě této smlouvy je zprostředkovatel povinen obstarat zájemci uzavření smlouvy s třetí stranou a zájemce je povinen za tuto službu zaplatit zprostředkovateli odměnu ve sjednané výši. Zprostředkovatel má právo na odměnu ve sjednané výši pouze za předpokladu, že bylo dosaženo požadovaného výsledku.¹⁰⁵ Přičemž odměna nemusí být určena peněžní částkou, ale může být vyjádřena procentní hodnotou nebo jiným způsobem určující výši. Stejně jako již zmíněná cena kupní smlouvy, musí být i cena sjednaná za zprostředkování v souladu s obecně závazným právním předpisem. Obecně závazným právním předpisem je i tady zákon č. 526/1990 Sb. o cenách.¹⁰⁶

Porušení povinnosti sjednání odměny s obecně závazným právním předpisem je sankcionován relativní neplatností. Neplatnost se týká pouze sjednané ceny, a to v rozsahu, ve kterém přesahuje přípustnou výši. Vzhledem k tomu, že se jedná o relativní neplatnost, musí se této neplatnosti zájemce dovolat. Ujednání o ceně se stává relativně neplatné v okamžiku, kdy dovolání se relativní neplatnosti je doručeno adresátovi, tedy zprostředkovateli.¹⁰⁷

Je nutno podotknout, že zákon o cenách ani jiný právní předpis odměnu za zprostředkování neupravuje a ustanovení o relativní neplatnosti v souladu § 775 tak nelze reálně uplatnit.

¹⁰⁴ Úplné znění občanského zákona a související předpisy, č. 40/1964 Sb.; § 775, str. 68

¹⁰⁵ Srov. § 774 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

¹⁰⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2292 - 2293

¹⁰⁷ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2292 - 2293

10.4.9 § 852b odst. 2 a 3 neplatnost pro chybějící obsahovou náležitost cestovní smlouvy

„Obsahové náležitosti dle výše uvedeného ustanovení označujeme jako náležitosti nahodilé a jsou jimi následující. Způsob jak má zákazník uplatnit nárok plynoucí z porušení právní povinnosti cestovní kanceláře; dále výše odstupného, kterou hradí zákazník v případě odstoupení od cestovní smlouvy; další platby za služby, jejichž cena není zahrnuta v ceně zájezdu; charakteristiku ubytování; charakteristiku dopravy; způsob a rozsah stravování; výslovné uvedení skutečnosti, že realizace zájezdu je podmíněna minimálním počtem zákazníků, společně s uvedením lhůty, ve které cestovní kancelář písemně informuje o zrušení zájezdu; jiné podmínky, které musí zákazník splňovat a lhůtu pro oznámení, že se zájezdu zúčastní jiná osoba než původní zákazník.“¹⁰⁸

V cestovní smlouvě vystupuje provozovatel cestovní kanceláře a zákazník. Cestovní smlouvou se zavazuje provozovatel cestovní kanceláře poskytnout zákazníkovi smluvený zájezd a zákazník se zavazuje za tento zájezd zaplatit smluvenou cenu.¹⁰⁹ Cestovní smlouva musí obsahovat složky podstatné a nahodilé, jinak je neplatná. Nás však zajímá absence nahodilých náležitostí, protože právě jejich nepřítomnost způsobuje relativní neplatnost cestovní smlouvy.

Je tedy zřejmé, že neuvedení náležitostí uvedených v § 852b odst. 2, 3 způsobuje relativní neplatnost, které se může dovolávat pouze zákazník, protože nabídku činí cestovní kancelář, která neuvedením těchto náležitostí realitní neplatnost způsobila.¹¹⁰

¹⁰⁸ Úplné znění občanského zákona a související předpisy č. 40/1964 Sb.; § 852b, odst. 2, 3, str. 71

¹⁰⁹ Srov. § 852a, odst. 1 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

¹¹⁰ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 2390

10.5 Praktický příklad dovolání se proti relativní neplatnosti právního úkonu

Ve výše uvedených podkapitolách jsem teoreticky objasnila jednotlivé ustanovení taxativního výčtu relativní neplatnosti právního úkonu, taktéž jsem teoreticky nastínila dovolání se této neplatnosti. Nyní bych ráda tuto teoretickou část také převedla do části praktické a podala tak reálný návod jak se relativní neplatnosti skutečně dovolat.

Ještě před tím, než uvedu samotný příklad, je třeba ve zkratce připomenout, co dovolání proti relativní neplatnosti znamená.

Samotný název láká k mylné domněnce, že dovolání spadá dle občanského soudního řádu do tzv. mimořádných opravných prostředků. Avšak toto tvrzení není správné, protože pokud mluvíme o dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu, mluvíme tak o uplatnění subjektivního práva u soudu. K dovolání se relativní neplatnosti je oprávněn jen ten účastník občanskoprávního vztahu, který je právním úkonem dotčen ve svých právech a povinnostech a současně neplatnost nezpůsobil sám. Dotčený účastník má nejprve možnost se relativní neplatnosti dovolat mimosoudně, pokud však mimosoudní dovolání nebude druhou stranou akceptováno, má dotčená strana právo se relativní neplatnosti dovolat prostřednictvím soudu. Dovolání se neplatnosti představuje jednostranný právní úkon, ze kterého musí být zřejmé uplatnění neplatnosti konkrétního právního úkonu a musí v něm být označena vada právního úkonu, která způsobila jeho neplatnost.¹¹¹

Jako příklad relativní neplatnosti jsem si vybrala § 701, odst. 1 - společný nájem bytu, který nyní demonstruji na smyšleném příkladu.

¹¹¹ Richard W. Fetter; Náležitosti námítky relativní neplatnosti právního úkonu, epravo [online]; naposledy aktualizováno 06.02.2013; [cit. 22.11.2013]; dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nalezitosti-namitky-relativni-neplatnosti-pravniho-ukonu-88350.html>

Př. 1. Předmětem společného nájmu bytu je bytová jednotka 2kk, nacházející se ve 4. patře, o celkové ploše 50 m², v domě č. 496 v Praze 2, ulice Vinohradská 16. Tento byt náleží do společného nájmu dvou osob (Jana Krátká, Petra Široká). Tyto osoby mají s pronajímatelem (František Dlouhý) podepsanou platnou nájemní smlouvu na dobu neurčitou, ve které si jak nájemci, tak pronajímatel vyjasnili veškerá práva a povinnosti vyplývající z nájmu bytu a užívání bytu. Nájemníci užívají byt již nějaký čas a dodržují veškeré ujednané povinnosti spojené s užíváním bytu.

Po nějaké době užívání bytu se pronajímatel rozhodl pro změnu nájemního vztahu a z nájmu na dobu neurčitou chce učinit nájem na dobu určitou, po dobu trvání dvou let, účinnou od data sepsání této změny. O této skutečnosti pronajímatel obeznámí jednoho ze společných nájemců Janu Krátkou a s tímto nájemce také sepiše dodatek k nájemní smlouvě o změně nájemní doby smlouvy (dodatek č. 1 ze dne 20.08.2013) a oba jej podepíší.

Další ze společných nájemců bytu Petra Široká tuto skutečnost zjistí, a protože je znala zákona, je si také vědoma, že tento úkon dle § 701, odst. 1 nepatří do běžné správy užívání bytu, je tedy k tomuto úkonu zapotřebí souhlasu všech společných nájemců bytu, nikoliv jen jednoho z nich. Změna smlouvy o nájmu bez souhlasu Petry Široké zakládá relativní neplatnost. Tento úkon je pokládán za platný do doby než se Petra Široká, jako dotčená strana, dovolá relativní neplatnosti výše uvedeného právního úkonu. Petra Široká nejprve zvolí mimosoudní pokus o určení relativní neplatnosti. Provede tedy jednostranný projev vůle adresovaný jak pronajímateli bytu, tak druhému společnému nájemci bytu, viz. níže.

František Dlouhý
Vinohradská 16
Praha 2
(pronajímatel)

Jana Krátká
Vinohradská 16
Praha 2
(společný nájemce)

V Praze dne 22.10.2013

Oznámení o relativní neplatnosti změny nájemní smlouvy

Já, níže podepsaná, Petra Široká (dotčený společný nájemce), narozena 11.12.1984, žijící bytem Vinohradská 16, Praha 2, tímto výše uvedeným, Františku Dlouhému a Janě Krátké, oznamuji, že změna nájemní smlouvy bytu (bytová jednotka 2kk, nacházející se ve 4. patře, o celkové ploše 50 m², v domě č. 496 v Praze 2, ulice Vinohradská 16) dodatkem č. 1 ze dne 20.08. 2013 o změně doby nájmu bytu, je dle § 701, odst. 1 občanského zákona relativně neplatná.

Pronajímatel s druhou stranou společného nájmu bytu se dopustil relativní neplatnosti právního úkonu, když svými podpisy stvrdili změnu nájemní smlouvy, a to změnu doby nájmu bytu, z doby neurčité na dobu určitou, když tato změna dle výše uvedeného ustanovení občanského zákona měla být podepsána všemi stranami nájemní smlouvy, protože tento úkon nespadá do běžných věcí správy bytu, které může každý ze společných nájemců bytu uskutečňovat sám bez souhlasu ostatních nájemců.

Uplatňuji tak své právo na dovolání se relativní neplatnosti dle § 701, odst. 1 občanského zákona a žádám strany o vrácení předešlého stavu.

Petra Široká

Účinek relativní neplatnosti by mohl vzniknout okamžikem, kdy projev vůle Petry Široké byl doručen Janě Krátké a Františkovi Dlouhému a tito námitku relativní neplatnosti právního úkonu přijmou. Tito účastníci námitku relativní neplatnosti však neuznali a Petra Široká se rozhodla domáhat soudní ochrany návrhem na zahájení soudního řízení, viz. níže.

Obvodní soud pro Prahu 2

Francouzská 808/19

120 00 Praha 2

V Praze dne 22.11.2013

Žalobkyně: Petra Široká

bytem Vinohradská 16, 120 00 Praha 2

(dotčený společný nájemník)

Žalovaní: 1. František Dlouhý

bytem Vinohradská 16, 120 00 Praha 2

(pronajímatel)

2. Jana Krátká

bytem Vinohradská 16, 120 00 Praha 2

(společný nájemník)

Žaloba o uznání relativní neplatnosti právního úkonu

Výše uvedená žalobkyně Petra Široká tímto uplatňuje své právo a dovolává se relativní neplatnosti právního úkonu dle § 701, odst. 1 občanského zákona.

Mezi žalobkyní a žalovanými byla dne 01.08.2012 uzavřena řádná smlouva o nájmu bytu, která je přílohou tohoto podání (dále jen smlouva o nájmu bytu). Předmětem nájemní smlouvy je bytová jednotka 2kk, nacházející se ve 4. patře, o celkové ploše 50 m², v domě č. 496 v Praze 2, ulice Vinohradská 16. Smlouva o nájmu bytu byla dne 20.08.2013 změněna dodatkem č. 1, jež je také přílohou tohoto podání. Dodatek č. 1 obsahuje změnu doby nájmu bytu, konkrétně pak změnu nájmu z doby neurčité na nájem na dobu určitou a to na dobu dvou let od sepsání dodatku. Tato změna smlouvy o nájmu byla dohodnuta a sepsána jen mezi žalovanými, přičemž žalobkyně tuto dohodu vlastnoručním podpisem neschválila, ač měla, protože z § 701, odst. 1 občanského zákona vyplývá, že ve věcech jiných než běžných je zapotřebí všech společných nájemců, protože jinak je právní úkon neplatný.

Žalobkyně náhodně zjistila, že smlouva o nájmu byla bez jejího souhlasu změněna a vyhodnotila, že se jedná o relativní neplatnost právního úkonu. Na základě tohoto zjištění požadovala žalobkyně mimosoudním oznámením ze dne 22.10.2013 po žalovaných uznání relativní neplatnosti a navrácení předešlého stavu. S touto žádostí však žalovaní nesouhlasili a předešlý stav tudíž navrácen nebyl.

Žalobkyně se tak prostřednictvím soudu dovolává relativní neplatnosti výše uvedeného, dle § 701, odst. 1 občanského zákona a žádá o navrácení do předešlého stavu.

Přílohy:

- 1) Smlouva o nájmu bytu ze dne 01.08.2012
- 2) Dodatek ke smlouvě o nájmu bytu ze dne 20.08.2013
- 3) Oznámení o relativní neplatnosti změny smlouvy o nájmu ze dne 22.10.2013

Pokud se Petra Široká nyní úspěšně dovolává relativní neplatnosti právního úkonu prostřednictvím soudu, bude napadený právní úkon od samého počátku neplatný.

10.6 Plnění z relativně neplatného právního úkonu

„Právo domáhat se neplatnosti právního úkonu, je nutno odlišovat od práva na vydání plnění z neplatného právního úkonu.“¹¹² V případě, že se dotčený subjekt úspěšně dovolá relativní neplatnosti právního úkonu, je druhý subjekt, jemuž bylo poskytnuto plnění z tohoto právního úkonu, povinen toto plnění vrátit.

Při neplatnosti právního úkonu jsou strany povinny se mezi sebou vypořádat podle zásad o bezdůvodném obohacení dle § 451 odst. 2 občanského zákona.¹¹³ Bezdůvodným obohacením rozumíme majetkový prospěch získaný plněním z neplatného právního úkonu.¹¹⁴ U relativně neplatného právního úkonu se poskytnuté plnění stává bezdůvodným obohacením až od okamžiku, kdy byla relativní neplatnost uplatněna.¹¹⁵

Subjekt, který zavinil, a to i ve formě nevědomé nedbalosti, neplatnost právního úkonu (*culpa in contrahendo*), vznikne podle § 42 občanského zákona povinnost nahradit způsobenou škodu. Škodou se rozumí majetková újma vyjádřená v penězích, která vznikla v příčné souvislosti se zaviněným protiprávním způsobením neplatnosti právního úkonu. Nárok na náhradu škody se řídí dle obecné odpovědnosti občanského zákona § 420. Způsob a rozsah škody určuje § 442 občanského zákona. Nárok na náhradu škody za způsobení neplatnosti právního úkonu je možno uplatnit v promlčecí lhůtě dle § 106 občanského zákona.¹¹⁶

¹¹² D. Hendrych a kol.; Právní slovník, 3. vydání; vydání Praha: C. H. Beck 2009

¹¹³ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 383 - 384

¹¹⁴ Srov. § 451, odst. 1 občanského zákona č. 40/1964 Sb.

¹¹⁵ D. Hendrych a kol.; Právní slovník, 3. vydání; vydání Praha: C. H. Beck 2009

¹¹⁶ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck, 2009; str. 383 - 384

10.7 Zhojení relativní neplatnosti právního úkonu

Do této doby bylo mnohé popsáno o právních úkonech, které jsou neplatné. Proto bych se v této kapitole ráda věnovala možné nápravě neplatného právního úkonu, tzv. zhojení. V závislosti na tom zda je právní úkon neplatný absolutně či relativně, můžeme provést zhojení prostřednictvím konvalidace, konverze či ratihabice. Zatímco při absolutní neplatnosti je zhojení možné jen za pomoci konverze, tak u relativní neplatnosti máme možnost zhojení neplatného právního úkonu pomocí konvalidace i ratihabice.¹¹⁷

Pro neplatnost relativní je možné využít konvalidace a ratihabice. Konvalidací dochází k odstranění vady právního úkonu, která činila právní úkon neplatný a tím se konvalidovaný právní úkon stává platným.¹¹⁸ Konvalidaci si můžeme přiblížit na příkladu neplatného manželství, kdy „právní následky neplatnosti manželství v některých případech nenastanou a manželství se stane platným, protože pokud do doby, než soud manželství za neplatné prohlásí, dojde k odstranění okolnosti, resp. vady, která měla za následek neplatnost takového manželství.“¹¹⁹ Ratihabicí se rozumí dodatečné schválení neplatného právního úkonu účastníkem, jež byl touto neplatností dotčen. Neplatný právní úkon se tak ratihabicí napraví a stává se platným. Z toho vyplývá, že dodatečně schválený právní úkon nemůže být opětovně napaden dotčeným účastníkem pro jeho relativní neplatnost.¹²⁰

Jen pro úplnost, konverzí se rozumí takový neplatný právní úkon, který vyhovuje zákonným náležitostem jiného právního úkonu a má stejný či obdobný hospodářský účel. V takovém případě se lze tohoto jiného právního úkonu dovolat, je-li zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajícího subjektu. Podstatou konverze je, že původně neplatný právní

¹¹⁷ Jiří Handlar: Právní následky porušení smluvní formy právních úkonů v civilním právu de lege lata a de lege ferenda, Právní rozhledy 18/2010, str. 643, vydání Praha: C. H. Beck 2010

¹¹⁸ J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo; 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. str. 2012, str. 56

¹¹⁹ D. Hendrych a kol.; Právní slovník, 3. vydání; vydání Praha: C. H. Beck 2009

¹²⁰ Jiří Handlar: Právní následky porušení smluvní formy právních úkonů v civilním právu de lege lata a de lege ferenda, Právní rozhledy 18/2010, str. 643; vydání: Praha C. H. Beck 2010

úkon zůstává i nadále neplatný a je nahrazen jiným platným právním úkonem. Jak již bylo řečeno, konverze je možné využít jen v případě absolutní neplatnosti právního úkonu.¹²¹

11 Relativní neplatnost právního úkonu dle nové úpravy občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Pro bližší seznámení se s právní úpravou nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (nový občanský zákoník/NOZ) nyní přiblížím celkovou historii občanského zákoníku České republiky.

11.1 Historický vývoj právních norem občanského zákoníku

Z historického vývoje soukromého práva, je zřejmé, že obsahovalo mnoho pokusů o ucelenější soupis norem soukromého práva, avšak to se začalo teprve jednotně formovat až v souvislosti se snahou upravit právní vztahy jednotnými předpisy platnými pro všechno obyvatelstvo. Významnou roli tak zde hráli tzv. městská práva, která byla sjednocena Koldínovým městským zákoníkem roku, cca 16. století našeho letopočtu.¹²²

K rozsáhlé kodifikaci soukromého práva došlo až v 18. století za panování Marie Terezie. Ta nechala sestavit kompilační komisy, která roku 1766 předložila návrh tzv. Codex Theresianus, který se týkal třech částí, osob, věcných práv a závazků. Codex se však nesetkal s dobrými ohlasy, dokonce byl odmítnut a to zejména pro svojí přílišnou rozsáhlost a podrobnost. Codexu bylo vytýkáno, že má spíše povahu učebnice nežli zákoníku.¹²³

¹²¹ J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009; str. 381 - 382

¹²² L. Vojáček, K. Schelle, V. Knoll; České právní dějiny; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. 2008;

¹²³ J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 75

Kodifikační práce byly znovu zaktivizovány až za vlády Josefa II. Prvním občanským zákoníkem, platným na území České republiky byl tzv. Josefský občanský zákoník z roku 1786, který však krom úvodní části obsahoval už jen rodinné vztahy.¹²⁴

Následovalo mnoho snah o jednotnou úpravu občanského práva, které nakonec vyústily v přijetí rakouského obecného zákoníku občanského (ABGB) z roku 1811.¹²⁵ Zákoník byl významným a na svoji dobu velmi moderním zákonodárným dílem. Rozsáhlé legislativní dílo mělo 3 části, 38 hlav a 1502 paragrafů, obsahoval i právo rodinné a pracovní. Rakouský obecný zákoník byl platný v Čechách, na Moravě a v rakouském Slezsku. Na území Slovenska však platilo tzv. Uherské občanské právo, jež bylo právo zvykové, tedy nepsané, nekodifikované.¹²⁶

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 bylo tzv. recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. převzato dosud platné právo rakouské a uherské. V tehdejších československých zemích tak platil právní dualismus, tj. užívání dvou rozdílných právních úprav. I přes úsilí odvrácení dualismu směřujícímu k vydání nového občanského zákoníku, však k přijetí nové právní úpravy nedošlo. A to i přes to, že práce na nové přípravě nového občanského zákoníku byly započaty a vyústily v roce 1937 do vládního návrhu zákona. **Tímto návrhem se v mnoha směrech inspiroje i nynější nový občanský zákoník.** Dualismu na území tehdejšího Československa platil až do roku 1950.¹²⁷

S nástupem nové komunisty ovládané vlády, přišla potřeba nové právní úpravy. V roce 1950 byl přijat nový občanský zákoník č. 141/1950 Sb., jeho právní úprava však byla poněkud zjednodušena. Proces zjednodušení zahrnoval zrušení podstatné části obecného zákoníku občanského, vynětí vztahů manželských a rodinných. Na druhé straně zákon sjednotil československé občanské právo a konečně platil na celém území tehdejšího Československa. **Zákon přinesl do našeho práva dnešní zásadní pravidlo,**

¹²⁴ J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 75

¹²⁵ J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 76

¹²⁶ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné 1; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str.59

¹²⁷ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné; Páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 59 - 60

že způsobilosti k právním úkonům se nabývá až zletilostí. Občanský zákoník z roku 1950 však neměl dlouhého trvání, pouhých 10 let.^{128 129}

V roce 1960 byla přijata nová ústava, která se zakládala na mylné představě o tom, že v Československých zemích bylo dosaženo socialismu. Bylo přistoupeno k rektifikaci občanského zákoníku a jejím výsledkem bylo vydání nového občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dodnes platný občanský zákoník). Tento zákoník představoval výrazný odklon od předchozích úprav a byl projevem hlubokého úpadku občanského práva. Občanský zákoník zužil svoji věcnou působnost na regulaci práv spotřebitelů. Vyčlenil vztahy rodinné, vztahy pracovně právní, také vztahy hospodářské (vztahy mezi právníky osobami). Krom toho úprava také vyčlenila již zažitá občanskoprávní instituty (**relativní neplatnost právních úkonů**, úprava sousedských práv, vydržení, věcná břemena). Jejich potřeba se však v praxi záhy ukázala a řada těchto původně opuštěných institutů byla do občanského práva po 18 letech novelou č. 131/1982 Sb. vložena zpět.¹³⁰

131

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 došlo k mnohým novelizacím právních předpisů a tak v roce 1991 byl rozsáhle novelizován i občanský zákoník. Podoba dnešního platného občanského zákoníku je výsledkem právě této novelizace, provedené zákonem č. 509/1991 Sb. Novela zanechala úpravu obecné části, ustanovení o náhradě škody, bezdůvodné obohacení i dědění. Na druhé straně byla od základu změněna úprava věcných práv i závazky.¹³² Tyto úpravy, na které postupem doby navázaly i další novelizace, jichž bylo jen od přijetí zákona č. 509/1991 Sb. více, odstranily hlavní důvody nepoužitelnosti dosavadního občanského zákoníku. Nicméně se nadále vycházelo z toho, že jde o občanskoprávní úpravu jen provizorní. Začalo se tak s přípravou návrhu

¹²⁸ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 61 - 62

¹²⁹ J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 76 - 77

¹³⁰ J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 77

¹³¹ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 62 - 63

¹³² J. Fiala, M. Kind. a kol.; Občanské právo hmotné; nakl. Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2007, str. 78

paragrafovaného znění nového občanského zákoníku. Práce však byly záhy zastaveny a to z důvodů zániku československé federace.¹³³

Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 se dosavadní federální občanský zákoník ve svém novelizovaném znění stal dle čl. 1 ústavního zákona č. 4/1993 Sb. občanským zákoníkem České republiky. Občanský zákoník byl stále pokládán za dočasné řešení.¹³⁴

V polovině 90. let minulého století byl na popud Ministerstva spravedlnosti vypracován pod vedením profesora F. Zoulíka návrh koncepce nového občanského zákoníku. Práce na tomto návrhu byly později zastaveny, návrh nebyl doveden ani do stádia věcného záměru.¹³⁵

Provizornost a zároveň nutnost vypracovat nový občanský zákoník České republiky trvala v podstatě do roku 2000. Kdy ministr spravedlnosti Otakar Motejl rozhodl o započetí přípravných prací nového občanského zákoníku, a to bez jakékoli vazby na předchozí pokusy. Na tomto podkladě byl vypracován „Věcný záměr občanského zákoníku“ schválený v roce 2001 vládou a z něhož byl sestaven návrh paragrafovaného znění občanského zákona. Věcný záměr se v mnohém inspiroval zejména předválečným revidovaným návrhem občanského zákoníku z roku 1937, úzce navazujícím na rakouský obecný zákoník občanský z roku 1811.^{136 137}

Po několikaleté snaze byl přijat nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. s účinností stanovenou od 01.01.2014.

¹³³ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 64

¹³⁴ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 64

¹³⁵ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 41

¹³⁶ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009, str. 65

¹³⁷ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 41

11.2 Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

V minulém roce byly ve sbírce zákonů vyhlášeny tři nové základní předpisy soukromého práva, byl to zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích a zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém. Tímto vyhlášením, byla dovršena reforma soukromého práva, která probíhala od roku 2000, s účinností od 01.01.2014.¹³⁸

Nový občanský zákoník (NOZ) představuje rozsáhlé legislativní dílo, které obsahuje 3081 paragrafů. Rozsáhlost můžeme přikládat faktu, že NOZ přijímá celou řadu pravidel cca. 100 právních předpisů, které byly dosud upraveny jinými právními předpisy, jež se současně k 31. prosinci ruší. NOZ je rozvržen do pěti částí (obecná část, rodinné právo, absolutní majetková práva, relativní majetková práva a ustanovení společná, přechodná a závěrečná). Podle legislativních zvyklostí se jednotlivé části zákonů dělí na hlavy, díly a oddíly. Tvůrci NOZ se snažili držet zásady, kdy jeden paragraf může obsahovat nejvýše dva odstavce a jeden odstavec paragrafu může obsahovat nanejvýš dvě věty, což se ne vždy podařilo. Příbuzné nebo tematicky spojené instituty jsou seřazeny od jednodušších ke složitějším a od obecných ke zvláštním.¹³⁹

NOZ se snaží o terminologickou jednotnost. Pro stejné pojmy užívají stejná slova a pro různé pojmy různá slova. Text by měl být čtivější, neobsahovat slovní spojení jako „je povinen vykonat, je povinen zaplatit“, ale „vykoná, zaplatí“ atd. Cizí slova, jež se dala nahradit slovy českými, byla nahrazena, s výjimkou takzvaných zdomácnělých cizích termínů. V NOZ jsou přesně daná pravidla, například důležité pravidlo čárky před spojkou, protože například spojka „nebo“ může mít význam slučovací i vylučovací. V zákoně se tak užívá spojka „nebo“ bez čárky pouze ve smyslu slučovacím a spojka „nebo“ s čárkou ve smyslu vylučovacím.¹⁴⁰

¹³⁸ M. Hulmák; Havel, Holásek & Partners; Přehled změn, které přináší rekodifikace soukromého práva [online]; naposledy aktualizováno dne 17.07.2012; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-kttere-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms-/>

¹³⁹ D. Kučerová; Nový občanský zákoník pomalu klepe na dveře [online]; naposledy aktualizováno 07.05.2013; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://www.podnikatel.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-pomalu-klepe-na-dvere/>

¹⁴⁰ D. Kučerová; Nový občanský zákoník pomalu klepe na dveře [online]; naposledy aktualizováno 07.05.2013; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://www.podnikatel.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-pomalu-klepe-na-dvere/>

Nový občanský zákoník ve svých ustanoveních upřednostňuje normy dispozitivní, nežli kogentní. To znamená, že je možné se od těchto ustanovení odchýlit, ledaže jde o ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek, právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.¹⁴¹

Základním zdrojem rekodifikace NOZ je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1937, který však nebyl z důvodů tehdejší politické situace přijat. Je nutné podotknout, že tento návrh byl v mnohém inspirován všeobecným zákoníkem občanským (ABGB) z roku 1811. Je zřejmé, že návrh občanského zákoníku připravený před sedmdesáti lety nemohl být plně dostačujícím materiálem pro současné zpracování, protože v mnohém zastaral a proto nový občanský zákoník hledal také inspiraci v současných aplikovaných zahraničních úpravách, a to zejména v zákoníku německém, švýcarském, rakouském, italském a nizozemském.¹⁴²

Hlavními zásadami nové úpravy občanského zákoníku jsou:

- Vypracovat kodexy vycházející z respektu ke středoevropskému právnímu myšlení.
- Vytvořit zákoník srovnávající se s evropskou právní a kulturní konvencí.
- Rozejít se s myšlenkovým světem socialistického práva.

Hlavní myšlenkové pojetí navrhovaného zákoníku vychází z Listiny základních práv a svobod a Ústavy České republiky.¹⁴³ Ústředním pojmem NOZ se stává člověk a jeho svoboda. Občanské právo neomezuje pouze na majetkové vztahy, ale na prvním místě je člověk a jeho osobní vztahy. Důraz je kladen na autonomii lidské vůle. Dává se tak průchod myšlence, že vše je dovoleno, co není zakázáno.¹⁴⁴

¹⁴¹ M. Hulmák; Havel, Holásek & Partners; Přehled změn, které přináší rekodifikace soukromého práva [online]; naposledy aktualizováno dne 17.07.2012; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-ktere-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms-/>

¹⁴² K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 47

¹⁴³ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 49

¹⁴⁴ M. Hulmák; Havel, Holásek & Partners; Přehled změn, které přináší rekodifikace soukromého práva [online]; naposledy aktualizováno dne 17.07.2012; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-ktere-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms-/>

Návrh podporuje obnovení občanského zákoníku jako uceleného soukromého kodexu. Opouští tak pojetí, že ze vzájemného soukromého styku osob vznikají také jejich práva a povinnosti vůči státu, protože přeci účelem občanského zákoníku je upravit soukromá práva osob a jejich vzájemných vztahů.¹⁴⁵

Z Listiny základních práv a svobod vychází hledisko autonomie vůle. Autonomií se rozumí utváření vlastního právního postavení jednotlivce z jeho iniciativy, v důsledku jeho konání. Návrh vychází z ideje, že soukromé právo má sloužit člověku jako prostředek k prosazování jeho svobody. Účelem občanského práva má být svobodné utváření soukromého života a ponechat tak co nejširší prostor svobodné vůli jedince. Proto také Nový občanský zákoník ponechává co nejširší prostor pro svobodné rozhodnutí člověka. Z toho vyplývá, že zásada rovnosti osob dle předešlé právní úpravy nemůže být určující v první řadě, protože důraz na ni, jako určující pro občanské právo neodpovídá skutečnému stavu. Zásada rovnosti v první řadě zastírá přirozenou nerovnost mezi fyzickými a právními osobami, protože mezi nimi nemůže být právně, v oblasti osobních práv, rovnosti nikdy dosaženo a dále pomíjí hledisko ochrany slabší strany, která je pro soukromé právo stejně významná jako zásada rovnosti.¹⁴⁶

Osнова nového zákoníku se drží tradičního rozdělení na práva osobní a na práva majetková. Osobním právům se věnuje první a druhá část zákoníku, majetkovým část třetí a čtvrtá. Pátá část shrnuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná má především technickou povahu.¹⁴⁷

Nový občanský zákoník nezapomíná na úpravu právnických osob, a to jako dalšího subjektu soukromých práv a povinností. Úpravě postavení právnických osob věnuje obecná část značnou pozornost, s tím, že tato úprava má být pouze podpůrným prostředkem pro všechny právní osoby podle českého právního řádu, protože v občanském zákoníku má být ze systémového hlediska těžiště úpravy statusových otázek

¹⁴⁵ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 49

¹⁴⁶ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 50

¹⁴⁷ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 50

právnických osob. NOZ vychází z pojetí, že právnické osoby vytvářejí lidé proto, aby sloužily jejich zájmům.¹⁴⁸

Hlavní přístupová hlediska občanského zákoníku jsou především konvence, diskontinuita, integrace.¹⁴⁹ Na základě tohoto tvrzení lze závěrem shrnout, že nový občanský zákoník představuje významný zákonodárny krok, který klade velký důraz na odklon od koncepce vytvořenou totalitním státem, navazuje na filosofické zázemí kontinentálních i národních tradic a usiluje o sjednocení se standardy soukromého práva v Evropě a usiluje o to ukázat realitu současné občanské společnosti včetně jejích potřeb, vyplývajících z moderní doby 21. století.¹⁵⁰

Nový občanský zákoník jistě zasáhne do života každého z nás. Změny, které občanský zákoník po 1. lednu přinese, nepovedou k tomu, že bez jeho důkladné znalosti nebudeme moci vyjít na ulici, ale je nutné se na tuto změnu připravit, abychom dostatečně využili jeho potenciál a odvrátili negativní dopady, které by z případné neznalosti mohli nastat.¹⁵¹

Podle ministra spravedlnosti přinese nový občanský zákoník více svobody v soukromoprávních vztazích, nová práva a nové možnosti, ale také více odpovědnosti.¹⁵²

¹⁴⁸ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 51

¹⁴⁹ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 48

¹⁵⁰ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009.; str. 67

¹⁵¹ M. Hulmák; Havel, Holásek & Partners; Přehled změn, které přináší rekodifikace soukromého práva [online]; naposledy aktualizováno dne 17.07.2012; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-kttere-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms-/>

¹⁵² D. Kučerová; Nový občanský zákoník pomalu klepe na dveře [online]; naposledy aktualizováno 07.05.2013; [cit. 21.11.2013]; dostupné z WWW: <http://www.podnikatel.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-pomalu-klepe-na-dvere/>

11.2.1 Pozitiva a negativa nové právní úpravy

I přes to, že nový občanský zákoník ještě nevešel v platnost, sneslo se na jeho adresu již velké množství kritiky, a to jak pozitivní tak negativní. Je třeba si přiznat, že převážná část ohlasů je především nelichotivá. Těžko vysvětlit z jakého důvodu tomu tak je, možná je to obyčejná obava z neznáma, z nejistoty něčeho nepoznaného, nového, anebo je to pouhý fakt, který nám však ukáže praxe. V následujícím textu tak vytyčím nejčastější výtky, na druhé straně neopomenu přiznané klady.

Jednoznačné pozitivum je třeba spatřovat ve znovuoobnovení některých právních institutů, které byly bez závažných věcných důvodů předchozími úpravami občanského zákoníku opuštěny, jako např. zřeknutí se dědictví, pacht, služebnost, právo stavby, zásada solo cedit (stavba ustupuje půdě). Pozitivem také je, že nový občanský zákoník upravuje některé instituty, které dnes již patří k vybavení moderních klasických evropských občanských zákoníků a jejichž úprava u nás chyběla, např. úprava předsmělní odpovědnosti.¹⁵³

Naproti tomu nový občanský zákoník je podroben negativní kritice jednak za to, že při jeho úpravě opustil soukromoprávní kontinuitu s vývojem nastoleným po roce 1989, také za nevyváženost některých částí, za zbytečné podrobnosti a detaily, čímž se pro subjekty, kteří se jeho zásadami mají řídit, stává méně srozumitelný a přehledný. Největší část kritiky však spadá na nově zvolenou terminologii, používání neobvyklých výrazů, řada nových formulací, protože se má za to, že k terminologickým změnám pojmů by mělo v takovém kodexu, docházet u již vžitých dlouhodobě užívaných a všeobecně přijímaných pojmů, jen tam, kde je to z teoretického či praktického hlediska závažným způsobem odůvodněno. V opačném případě hrozí nebezpečí, že v důsledku nově navrhovaných terminologických změn a formulací dojde k určité ztrátě právních souvislostí a v souvislosti s tím i ke ztrátě potřebných právních jistot subjektů soukromého práva. Tento stav by do jisté míry mohl také zkomplikovat soukromoprávní styk, zejména

¹⁵³ J. Švestka, J. Dvořák a kol.: Občanské právo hmotné 1; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 68

nepříznivě ovlivnit plynulost vyřizování sporů v právní praxi a tím ztížit vymahatelnost soukromého práva.¹⁵⁴

11.3 Relativní neplatnost právního úkonu v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.

11.3.1 Právní jednání

Nový občanský zákoník nově pojmenovává právní úkony jako právní jednání, čímž opouští dosavadní pojetí právního úkonu jako pojmu totalitního práva. Vrací se tedy k tradičnímu českému právnímu pojmosloví, protože z jazykového hlediska, lépe vyhovuje potřebám dnešní doby.¹⁵⁵

Nově, definici právního jednání na rozdíl od definice právního úkonu v občanském zákoníku nenalezneme, pouze nám nový občanský zákoník v § 545 – 547 přibližuje, jaké následky právní jednání vyvolává a jakým způsobem lze právně jednat. Osoba tedy dle těchto ustanovení právně jedná, pokud projevuje vůli konáním či opomenutím, a to dle § 551 vážně, svobodně, dostatečně a srozumitelně. Ve spojitosti s projevem vůle je třeba připomenout, že platný občanský zákoník v § 37 spojuje nedostatek vůle, vážnosti, určitosti a srozumitelnosti projevu vůle s absolutní neplatností právního úkonu. Nový občanský zákoník vychází ze skutečnosti, že v takových případech o projev vůle vůbec nejde. Kde není vážná vůle, není vůle vůbec a nemůže být tedy ani dostatečně projevna, aby vyvolala následky dle § 545. Také tam, kde není určitost a srozumitelnost projevu vůle, nemůže právní jednání existovat. V důsledku uvedeného tvrzení, nový občanský zákoník rozlišuje právní jednání na zdánlivá a neplatná. V tomto, je možno vidět další rozdíl oproti současné právní úpravě, protože tam pojem zdánlivých právních úkonů nenajdeme. Zdánlivé právní jednání nová úprava občanského zákoníku označuje tak, že se k nim nepřihlíží. V důsledku toho jsou takové projevy vůle mimo právo a nemají právní relevanci. Následek neexistence právního jednání je však obměkčena ustanovením § 553,

¹⁵⁴ J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné I; páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009; str. 68

¹⁵⁵ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 249 - 251

odst. 2, které říká, že vyjasní-li si strany dodatečně neurčitý či nesrozumitelný obsah právního jednání, hledí se jako by tu bylo právní jednání od počátku (ex tunc). Což je pro účastníky dozajista zajímavé, protože dle současné právní úpravy neexistence projevu vůle činí právní úkon absolutně neplatný.¹⁵⁶

Dle § 555 nového občanského zákoníku se právní jednání posuzuje především dle svého obsahu. Zmírňují se požadavky na formu projevu vůle, dle § 559 má každý právo si zvolit libovolnou formu právního jednání, není-li omezen zákonem.¹⁵⁷ Nově se rozlišuje mezi zákonným a smluvním požadavkem. V případě zákonného požadavku je nutné použít stanovenou nebo přísnější formu. V případě smluvního požadavku lze obsah měnit i jinou formou, pokud tak strany ujednaly.¹⁵⁸

„Nový občanský zákoník také upravuje ustanovení o podmínkách a doložení času. Vzhledem k významu soukromých veřejných listin pro hmotné právo se zařazuje do občanského zákoníku ustanovení o soukromých veřejných listinách.“¹⁵⁹

„Nový občanský zákoník obsahuje i počítání času a upravuje otázky promlčení a prekluze, přičemž sjednocuje promlčecí lhůty upravené nejednotně v současném občanském a obchodním zákoníku. Dále stanovuje, že zánik práva (prekluze) musí být uveden v zákoně.“¹⁶⁰

¹⁵⁶ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 249 - 251

¹⁵⁷ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 252 - 253

¹⁵⁸ J. Bělohlávek, F. Černý a kol.; Nový občanský zákoník, srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících; Plzeň 2012; str. 156

¹⁵⁹ Ministerstvo spravedlnosti; Právní skutečnosti [online]; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/pravni-skutecnosti/>

¹⁶⁰ Ministerstvo spravedlnosti; Právní skutečnosti [online]; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/pravni-skutecnosti/>

11.3.2 Neplatnost právních jednání a jejich relativní neplatnost

Posouzení neplatnosti doznalo v novém občanském zákoníku velkých a podstatných změn. Pokud platná právní úprava upřednostňuje spíše myšlenku absolutní neplatnosti, pak nový občanský zákoník zastává pravidlo, že je potřeba na právní jednání hledět jako na platná, než neplatná a proto upřednostňuje relativní neplatnost právních jednání.¹⁶¹ Myslím si, že tato změna je jen ku prospěchu, protože do této doby se strany právního úkonu při neplatnosti potýkaly převážně s absolutní neplatností. Což bylo k povaze soukromého práva příliš svazující. Proto v nové úpravě občanského zákoníku mají strany volnou ruku v rozhodování, zda právní jednání ponechají v platnosti či se budou dovolávat neplatnosti.

Nově tedy platí, že pokud nový občanský zákoník hovoří o neplatnosti právního jednání, má se za to, že hovoří o neplatnosti relativní, pouze zákonem stanovených případech, se bude jednat o neplatnost absolutní.

Nový občanský zákoník především opouští taxativní výčet relativně neplatných úkonů, jež jsou stanoveny v současném občanském zákoníku v § 40a, protože jak již bylo řečeno, vychází ze zásady, že neplatné právní jednání je relativně neplatné. Naproti tomu nový občanský zákoník uvádí výčet absolutní neplatnosti:

- Právní jednání ve zjevném rozporu s dobrými mravy
- Právní jednání, jehož plnění je od počátku nemožné
- Právní jednání narušující veřejný pořádek
- Právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje
- Právní jednání učiněné osobou nesvéprávnou nebo trpící duševní poruchou
- Právní jednání pro nedostatek formy právního jednání.¹⁶²

¹⁶¹ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 257 - 258

¹⁶² K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 259

Nový občanský zákoník stanoví, že má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné, lze se jej dovolat. Uvedené se doplňuje o pravidla týkající se částečné neplatnosti. Pokud se důvod neplatnosti týká jen části právního jednání, má být vyslovena neplatnost jen této části. Totéž stanoví současná úprava občanského zákoníku v § 41. Nově se ale zdůrazňuje, že musí být vzat zřetel na zájem stran a na to, zda by se jednající osoba rozhodla právně jednat, kdyby neplatnost včas rozpoznala. Částečná neplatnost se nově může také týkat určení množstevního, časového, územního nebo jiného rozsahu. Ani v těchto případech není třeba vyslovovat neplatnost, protože postačí úprava. Pravidlo o chybách v psaní a počtech se v novém občanském zákoníku přejímá ze současné úpravy § 37 odst. 3, avšak s obměnou formulace „nelze se dovolat neplatnosti právního úkonu“ na „nejdou právnímu jednání na újmu“.¹⁶³

Relativní neplatnosti je oprávněn se dovolat ten, kdo byl neplatností právního jednání dotčen, nikoli ten kdo jí způsobil, a to dle zásady nikdo nemůže získat výhodu z vlastního protiprávního činu. Proto strana, která způsobilá neplatnost právního jednání, nemůže tuto neplatnost namítat, ani z ní těžit. Odnětí práva k námitce neplatnosti se ovšem vztahuje jen k relativní neplatnosti právního jednání, protože k absolutní neplatnosti se přihlíží *ex officio*. Výše uvedené stanoví § 579 NOZ.¹⁶⁴

S relativní neplatností je nově spojováno jednání učiněné pod hrozbou násilí, přičemž současné právní úprava ji doposud spojovala s absolutní neplatností. Nový občanský zákoník se v tomto pojetí vrací k zásadě „*třebas donucen, prece jen to chtěl*“ (*est i coactus tamen voluit*), protože donutit lze osobu i k tomu, aby jednala k svému prospěchu nebo k užítku osoby sobě blízké. Není tak důvod tyto případy sankcionovat absolutní neplatností. Je tedy na donuceném, aby sám uvážil, chce-li zachovat platnost toho, co učinil v donucení. Z toho vyplývá, že i takové jednání se bude považovat za platné, pokud by se dotčená osoba jeho neplatností nedovolala.¹⁶⁵

¹⁶³ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 258 - 259

¹⁶⁴ K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.; str. 259

¹⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti; Právní skutečnosti [online]; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/pravni-skutecnosti/>

Z výše uvedeného je možné souhrnně říci, že neplatnost v novém občanském zákoníku doznala nezvykle velkou volnost. Není se však čemu divit, když nový občanský zákoník vychází z podstaty autonomie vůle. Nabývám dojmu, že nové pojetí neplatnosti právního jednání jako relativní se mi čím dál tím víc líbí. Právní jednání se díky tomu oprošťuje od svazující formálnosti totalitního režimu, kdy jsou strany právního jednání podrobeni v častých případech absolutní neplatnosti. S novým občanským zákoníkem je stranám ponechána rozsáhlejší iniciativa a volnost v rozhodování při právních jednáních a mohou si tak sami určit zda relativně neplatné právní jednání ponechají v platnost či nikoliv.

Závěr

V této diplomové práci jsem se pokusila o zmapování problematiky relativní neplatnosti právních úkonů a důsledků dovolání se této neplatnosti. Je potřeba zdůraznit, že dané téma je zpracováno dle platné právní úpravy občanského zákona č. 40/1964 Sb. Záměrem práce je poskytnout čtenáři jasný a zároveň ucelený právní výklad o relativní neplatnosti právních úkonů, jakož i podání reálného návodu jak se proti této neplatnosti dovolat. Zároveň práce seznamuje s novou právní úpravou občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. a mapuje změny, které nová právní úprava přinesla v problematice relativní neplatnosti právních úkonů.

Úvodní kapitoly věnují pozornost právním institutům, jež jsou blízké tématu a jež je nezbytné obecně objasnit z důvodu ucelenějšího pochopení. Práce tedy zpočátku vysvětluje, co je myšleno občanským právem, jaké vztahy občanské právo upravuje a jaké právní skutečnosti z těchto vztahů vznikají, mění se či zanikají. Práce se dále zaměřuje na popis nejvýznačnější právní skutečnosti, jakou bezesporu je právní úkon. Právní úkon je přiblížen z hlediska existence pojmových znaků, také z hlediska podstatných náležitostí, bez kterých by právní úkon nebyl platný a z hlediska složek jeho obsahu.

Hlavní část práce přechází do detailnějšího popisu daného tématu. Nejprve, je představena celková neplatnost právního úkonu, která rozeznává jak neplatnost relativní tak i absolutní. V rámci srovnatelnosti těchto neplatností je v práci podkryto, co je podstatou neplatnosti absolutní. Práce pokračuje v samotném vysvětlení pojmu relativní neplatnosti právního úkonu, uvádí také zákonný taxativní výčet této neplatnosti, dále možnost a způsob dovolání se proti této neplatnosti. Teoretická část práce se volně přesouvá do části praktické, kdy na vykonstruovaném případě, vidíme přesný návod jak se dle zákona relativní neplatnosti dovolat. Tím je také dosaženo vytyčeného cíle

Není možné opomenout význačnou právní událost, jako je přijetí nového občanského zákona č. 89/2012 Sb. Práce tak v posledních kapitolách mapuje historické souvislosti kodifikace občanského práva, které k novému zpracování vedly a zároveň hodnotí novou právní úpravu, shledává její klady a zápory a vytyčuje podstatné novoty týkající se relativní neplatnosti právního úkonu.

Závěrem je třeba shrnout, že i přes to, že současná právní úprava prošla řadou novel, je stále znatelné, že celkové její pojetí je do jisté míry ovlivněno svazujícími totalitními ideami. Hlavní myšlenkou té doby byla nadřazenost státu nad jednotlivcem, což bohužel v některých ustanoveních přetrvává dodnes. Občanský zákoník klade důraz na autonomii vůle, ale platná právní úprava, je s tímto tvrzením v rozporu, jelikož převážná část jeho ustanovení má spíše kogentní povahu, tedy není možno se od ní odchýlit a subjekt tak ztrácí volnost při svém rozhodování. Když se zamyslím nad neplatností právních úkonů, mohu vyhodnotit, že i tady současný občanský zákoník postrádá autonomii vůle, protože současný občanský zákoník, až na taxativní výčet relativní neplatnosti, stíhá každou neplatnost právního úkonu absolutní neplatností, k níž je přihlíženo z úřední povinnosti, bez návrhu a stává se od počátku neplatná. Z toho vyplývá, že i tady volnost v jednání a rozhodování osob chybí. Subjekt v převážné většině případů neplatného právního úkonu nemá možnost nápravy, i když tuto neplatnost úmyslně nezavinil. V rámci neplatnosti právního úkonu však musím vyzvednout změnu, která proběhla v nové úpravě občanského zákoníku. Nový občanský zákoník se v této oblasti přiblížil evropským zákonným úpravám a vychází ze zásady, že pokud se mluví o neplatném právním úkonu, mluví se o něm jako o relativně neplatném. Po novu je uveden výčet neplatnosti absolutní. Nová právní úprava tak dala přednost, svobodné vůli jedince, a to v tom smyslu, že je pouze na jeho rozhodnutí, zda se neplatnosti dovolá či ne.

Při bližší studii nového občanského zákoníku, musím ocenit snahu autorů, kteří především usilovali o integraci občanského zákoníku jako uceleného kodexu soukromého práva. Úpravu chtěli více přizpůsobit potřebám občanů moderní doby, přitom zanechat obsah v duchu českých právních tradic a zároveň přiblížit evropským zákonným standardům demokratických států. Otázkou však je, zda se jim tento úmysl zdařil či nikoliv. Jasný výsledek nám však ukáže až čas a samotná praxe. Já osobně

se v hodnocení nového občanského zákoníku spíše přikláním na stranu negativní kritiky, ač se v oblasti daného tématu práce s touto novou právní úpravou zcela ztotožňuji, v celku však nový občanský zákoník shledávám za příliš obsáhlý a možná až zmatečný a to z důvodu přijetí řady nových ustanovení a zásad, také přijetí nového pojmosloví, které nahrazuje již ustálené a všemi zažité. Myslím si, že pro to aby se laik i odborník seznámil a ztotožnil s takovým množstvím nabytých změn, je potřeba delší časový úsek než pouhý rok, protože jinak to ve mě budí dojem násilného vhození do neznáma.

Seznam použitých zdrojů

Základní legislativa:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Zákon č. 526/1990 Sb., zákon o cenách

Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Základní literatura:

D. Hendrych a kol.; Právníký slovník, 3. vydání 2009; vydání: Praha C. H. Beck

J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák, a kolektiv; Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha C. H. Beck 2009

J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum, Občanské právo, 2. aktualizované a doplnění vydání, vyd. Wolters Kluwersn ČR, a. s. 2012

J. Švestka, J. Dvořák a kol.; Občanské právo hmotné 1, páté, jubilejní aktualizované vydání; vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009

J. Fiala, M. Kindl a kol.; Občanské právo hmotné; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. Plzeň 2007

Fiala, Kindl a kol.; Občanský zákoník, Komentář I. díl (§ 1 až 487); vyd. Wolters Kluwer ČR, a. s. 2009

J. Fiala, M. Hrušáková a kol.; Meritum; Občanské právo, 2. aktualizované a doplněné vydání, nakl. Wolters Kluwers ČR, a. s. 2012

Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol.; Velké komentáře, Občanský zákoník I. § 1 – 459; nakl. C. H. Beck; 2. vydání 2009

J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárová, M. Hulmák a kol.; Občanský zákoník I, II, 2. vydání Praha: C. H. Beck, 2009

M. Králík; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku, 2. vydání; Praha: C. H. Beck 2011

L. Vojáček, K. Schelle, V. Knoll; České právní dějiny; vyd. Aleš Čeněk, s. r. o. 2008

K. Eliáš a kol.; Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem; 1. vydání duben 2012; nakl. Sagit, a. s.

J. Bělohávek, F. Černý a kol.; Nový občanský zákoník, srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících; Plzeň 2012

Eva Kratochvílová; Diplomová práce, Právní následky vadných právních úkonů; Západočeská Univerzita v Plzni 2013

M. Mastela a kol.; Občanský zákoník v dotazech a odpovědích – komentář, příklady z praxe, judikatura, k 01.06.2011; ANAG Olomouc 2011

T. Hulva; Disertační práce, Důsledky vad právních úkonů na soukromoprávní vztahy; Masarykova univerzita v Brně 2010

Judikatura:

Rozsudek Vrchního soudu sp. zn. 3 Cdo 47/92 ze dne 5. 3.1993

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.06.2008, sp. zn. 32 Odo 1535/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2004, sp. zn. 30 Cdo 437/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 15.01.2008, sp. zn. 30 Cdo 29/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 1898/1999 ze dne 22.03.2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2006, sp. zn. 21 Cdo 826/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1830/2007 ze dne 30.07.2009

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1251/2002 ze dne 19.12.2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn.R 54/1973 ze dne 08.03.1973

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2408/2007 ze dne 20.10.2008

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2474/2000 ze dne 10.10. 2001

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 831/2000 ze dne 20.06.2001

Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 18 Co 310/98 ze dne 13. 11. 1998

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 30. 6. 1988, 4 Cz 43/88

Usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 18 Co 14/97 ze dne 28. 5. 1997

Usnesení Krajského soudu v Brně spis. zn. 18 Co 324/95 ze dne 19. 2. 1996

Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 27. 6. 1990, Cpjf 90/89

Rozsudek ze dne 26. září 2002, sp. zn. 30 Cdo 1162/2002

Rozsudek okresního soudu v Českých Budějovicích z 15. 3. 1991, 9 C 25/91

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR ze dne 25. 8. 1981, 3 Cz 60/81

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. dubna 2001, sp. zn. 26 Cdo 64/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2007, sp. zn. 26 Cdo 425/2006

Odborné články:

R. Malenovský; K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů. Právní rozhledy, 20/2008, vydání Praha: C. H. Beck 2008

Jiří Handlar: Právní následky porušení smluvní formy právních úkonů v civilním právu de lege lata a de lege ferenda, Právní rozhledy 18/2010, vydání Praha: C. H. Beck 2010, str. 643

Internetové zdroje:

Soukromé právo; Wikipedie: otevřená encyklopedie [online]; aktualizováno 21.06.2013; [cit. 02.10.2013]; Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soukromé_právo

Občanské právo; Wikipedie: otevřená encyklopedie [online]; aktualizováno 29.09.2013; [cit. 02.10.2013] Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Občanské_právo

M. Hulmák; Havel, Holásek & Partners; Přehled změn, které přináší rekodifikace soukromého práva [online]; naposledy aktualizováno dne 17.07.2012; [cit. 21.11.2013];

dostupný z WWW: [http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-ktete-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms- /](http://finance.idnes.cz/prehled-zmen-ktete-prinasi-rekodifikace-soukromeho-prava-pms-/)

D. Kučerová; Nový občanský zákoník pomalu klepe na dveře [online]; naposledy aktualizováno 07.05.2013; [cit.21.11.2013]; dostupné z WWW: <http://www.podnikatel.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-pomalu-klepe-na-dvere/>

Ministerstvo spravedlnosti; Právní skutečnosti [online]; [cit. 21.11.2013]; dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/pravni-skutecnosti/>

Richard W. Fetter; Náležitosti námítky relativní neplatnosti právního úkonu [online]; naposledy aktualizováno 06.02.2013; [cit. 22.11.2013]; dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nalezitosti-namitky-relativni-neplatnosti-pravniho-ukonu-88350.html>